

ДІТЯМ — ФУТБОЛ, УКРАЇНІ — ВОРОТА?

Ініціативу одного з провідників СДПУ(о), депутата Верховної Ради України та ще й Президента Федерації футболу України (і київського "Динамо") Григорія Суркіса запровадити в середній школі урок футболу зустріли порізному. Одностайними від початку були тільки політики: передвиборча брутальність сягнула уже дітей. Людей освіти визначає в цьому питанні вертикаль і симпатії до окремої людини-політика: Міністерство освіти і науки рекомендувало ввести урок футболу в усіх загальноосвітніх школах, прості педагоги поза політикою не вбачають у цьому навчально-виховної доцільності.

А що ж сам об'єкт експерименту? Чимало хлопчиків, звичайно, зраділи: менше тої занудної науки, хто хоче — грає у футбол, хто не хоче — відпочиває. Небагато ж, мабуть, "книжкової молі" серед них? Дехто, щоправда, хоче пограти (і професійно займатися цим) у баскетбол чи теніс, деякі дівчатка хочуть займатися шейпінгом. Але ж — не їм думати про систему розвитку ігрових видів спорту в Україні, про національне виховання дітей.

Урок футболу впроваджуватиметься за рахунок факультативів. Є, правда, інша думка. Чому б, врешті, чиновникам і політикам не подумати і про давні українські дитячі спортивні ігри? "Дзвіниця", "Стовп", "Чорт", "Піп", "Боротьба грудьми", "Харлай", "Війна", "У короля", "Кашу варити", "Коромисло", "Чий батько дужчий" тощо — парубочькі змагання у спритності та силі. "Голубка", "Царівна", "Мак", "Жельман", "Кривий танець", "Воротар", "Заїнько"... — випробування художніх здібностей дівчат...

Напередодні нового навчального року заступник начальника Головного Управління освіти і науки Київської міськдержадміністрації Василь Михайлович Герасименко розповідає про оновлення навчальної програми фізичної підготовки дітей у Києві.

— У ЗМІ викривлено трактується питання уроку футболу у школах. Пишуть, що є наказ Міністра освіти і науки про введення такого уроку. Його немає. Є рекомендація Міністерства ввести його за рахунок варіативної частини навчального плану. Але будь-яке питання має бути організаційно обґрунтоване. Експерименту, особливо на дітях, робити не можна. Взагалі мета факультативів — задоволення бажання батьків і дітей у навчанні останніх. Можна вчити за бажанням мову національних меншин, рідну культуру тощо, але це — не примус, як з уроком футболу. Друге. Рекомендаційний лист надісланий наприкінці липня, а вже з 1 вересня треба вводити урок. Але ж повинне бути методичне забезпечення: навчальні програми, перепідготовка вчителя, відповідні посібники.

Головне — потреби дітей, усіх дітей мають задовольнятися. Одним — футбол, іншим — баскетбол, ще іншим — теніс. Ми, у Києві, підемо з цієї причини трохи іншим шляхом. У деяких школах (78-а, 328-а, інші) урок фізкультури вводиться як певний вид спорту. На базі 104-ої школи, наприклад, уже є бейсбольне поле. Уже підготовлені фахівці з певних ігрових видів спорту. Це передбачено програмою "Столична освіта", яка пройшла перше читання в Київграді. Цією програмою визначено базові школи для профілізації уроків фізичної культури за кількарічним досвідом кількох баскетбольної та футбольної ліг Києва, змагань з інших видів спорту. Діти самі визначалися, чим хочуть займатися.

Київ — дійсно футбольне місто. Та футбол, передусім, — змагальність (між школами, між класами...). Тому для всіх вікових категорій дітей ми проводимо змагання. Цим уроком можна футбол заформалізувати так, що він перестане бути футболом. Програма "Столична освіта" на найближчі роки запланувала створити в кожному районі опорну школу, де були б спорткомплекс європейського зразка (з кортами, басейнами тощо). Будуть поступово реконструюватися спортмайданчики, стадіони. Готується Розпорядження київського міського голови про виділення 800 тис. гривень на закупівлю 40 тис. м'ячів для ігрових видів спорту. Вони надійдуть у школи до початку нового року.

Повинна бути комплексна цілеспрямована програма розвитку дитячого спорту у місті, країні. Київ має ним пишатися. На першій спартакіаді школярів України Київ зайняв перше місце, випередивши Дніпропетровськ на 20% очок. Будемо розвивати спорт через ДЮСШ, спортивні класи в загальноосвітніх школах.

Дуже важливе національне виховання дітей. Коли ми говоримо про футбол, чомусь не говоримо про патріотизм. Будеш добре грати — попадеши в "Мілан", "Рому", "Арсенал". А чому не в українські клуби? Не даремно зараз ведуться політичні баталії навколо того, що Олександр Омельченко взяв патронат над "ЦСКА". Але ж треба свої клуби розвивати: футбольний клуб як держава. І не треба так гнатися за футболістами з Африки, Латинської Америки. Ми повинні знати, що отой пацанчик, як Блохін чи Мунтян, грав у Залізничному районі. Пацани вийшли з того двору й захищали честь України.

Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

Вся національна освіта, а згодом і наука, а, отже, духовність і прогрес, а ще точніше — все свідоме буття нації розпочинається із першокниги кожного з нас — із "Букваря". І не лише з його літер, складів, малюнків, а з його національного духу. Багато поколінь українців училися не за українським букварем, а за букварем, видрукованим у друкарнях України українською мовою. Частина його була присвячена добром "дедушке Леніну", частина — партії, яка дала тобі життя і щасливе дитинство. Ще трохи про Москву-столицю братніх народів, ще трішки про те, як щасливий чукча пасе щасливих оленів, про Мавзолей і радянського солдата, який оберігає твій сон, про інтернаціонального хлібороба, гірника, сталевара. Чисту пам'ять і свідомість українського малюка гвалтівно завантажували, зазомбовували важкою і часто просто незрозумілою ідеологією.

Його ровесник навіть у соціалістичній Польщі складав перше своє речення: "Я естем поляк!" У Росії підручник називався "Родная речь", а у нас — "Українська мова", яку можна в Україні і не вивчати, якщо це не сільська школа, або якщо вона не англо-українська в місті.

Після десяти років української державності ми й сьогодні не маємо доброго українського букваря, ми й досі лише в пошуках його, на підступах до цієї першокниги, яка закладе основи національної свідомості і національної гордості наших наймолодших громадян, себто — майбутнього нашого народу. І все це, як правило, через байдужість а то й через спротив освітянських чиновників, а іноді і через їхню закорумпованість, адже за тиражами цієї, необхідної для кожного першокласника, книжки стоять величезні гроші і прибутки. Прощтовхатися авторам справді українського, цікавого для дітей, душевного і духовного букваря, пронизаного духом великої історії нашого народу, духом величчя нації, до якої ти належиш і водночас не заполітизовувати його — дуже важко. Особливо, якщо вони з провінції і без зв'язків із міністерськими чинами.

Тому у нас зароджується наче невинна, а насправді підступна тенденція. Оскільки на видрук букваря, як завжди, бракує бюджетних грошей, вони виділяються з місцевих обласних бюджетів, щоб врятувати ситуацію. І тому в нас незабаром першокласники Донбасу будуть вчитися за донецьким букварем, закарпатці — за своїм, в одних лише шахти і сталь, в інших — ліс і вівці, в одеситів — море і моряки, у вінничан — цукровий буряк. Я, звичайно, іронізую, але може статися щось приблизне і неоправдане. Покоління не матимуть образу єдиної соборної України, своєї Вітчизни, а лише регіональні деталі.

Я не ставлю собі за мету глибоко аналізувати зміст і якість усіх сущих сьогодні в Україні букварів, то справа, передусім, вчителів молодших класів, але мені небайдуже, який саме буква-

СПЕРШУ БУКВАР, А ТОДІ — БІБЛІЯ

рик поведе у світ шестилітніх громадян моєї країни, від цього залежить якщо не все, то дуже багато.

Мою увагу найбільше привернув буквар Мирослави Чорної та Дарія Грабара, випущений львівським видавництвом "Афіша". У ньому не лише м'яко, доступно і просто відтворено українську історію і сучасність, а й багато поживи для жадібного дитячого розуму, у багатьох малюнках діти мусять знайти навмисні помилки художника, багато загадок і приповідок, народних прикмет і колядок та співомовок, ребусів, давньоукраїнські назви місяців. Тобто, процес навчання — це не суха дидактика чи зубріння, а цікава дитяча гра, праця розуму, інтрига, змагання. І лише на закінчення, у момент прощання з букварем, дитина прочитає: "А чи знаєш ти, за якими правилами має жити українець? Прочитай ці правила уважно, вдумливо, запам'ятай їх, як молитву і живи тільки так: українець понад усе любить Україну, українець виховує в собі почуття гідності і поважає гідність інших людей, українець пильно оберігає державну незалежність України, українець знає, вивчає історію своєї землі, шанує державні, національні символи, українець прагне єдності українців, українець дотримується Христового вчення, українець дбайливо ставиться до рідної природи, українець любить і береже рідну мову, традиції народу, українець дбає про розквіт духовного і матеріального життя свого народу".

Я не ідеалізую цього букваря, створеного і виданого львів'янами, але, як на мене, він куди цікавіший і змістовніший від інших. Та вчитимуться за ним лише діти Львівщини та сусідніх областей.

Декому порушена мною тема — яким має бути український буквар — може здатися не масштабною на тлі проблем політичних, економічних, соціальних, про які я постійно веду мову у своїй програмі. Та то лишень так здається. Я переконаний, що найталановитіші педагоги, вчені і практики, найталановитіші художники і народознавці України повинні створити це диво на ім'я "Буквар", вкласти в нього і талант, і душу, і свою віру в наймолодше покоління українців. Воно завжди буде наймолодшим, бо до першого класу українських шкіл завжди приходитимуть українці, жадібні до знань, науки, мудрості.

Буквар Чорної і Грабара може стати базовим матеріалом для створення такої першокниги українців. І цю справу мусить взяти під особисту опіку якщо не голова уряду, то міністр освіти. І провести відкритий, загальнонаціональний конкурс на найкращий, найдосконаліший український буквар. Причому єдиний, який об'єднуватиме всіх наймолодших українців. Слобожанщини і Галичини, Поділля і Причорномор'я, Полісся і Гуцульщини, Буковини і Закарпаття, Придніпров'я і Таврії, Донбасу і Полтавщини. Всіх, без винятку. В єдину націю, в соборну державу. Послухайте простих людей з цього приводу. З різних регіонів.

Ніна Білоненко з міста Торез на Донеччині:

"В найзаможнішій країні світу США — де державна мова англійська, держава фінансує тільки школи з державною мовою навчання. То чого ж ми з нашого вкрай бідного бюджету фінансуємо школи з недержавною мовою навчання? А чи в Росії є хоч одна україномовна школа, що фінансується з бюджету?!"

Олександра Савка з села Старий Мартинів Галицького р-ну, Івано-Франківщина: "Хочу звернутися до академіків, соціологів, політологів, спортсменів, тренерів, артистів, які дають по телевізору інтерв'ю російською мовою. Я проста земна жінка, але хочу їх запитати: "Хто тобі, неборако, дав диплом?" То ви такі знатні люди, що соромитесь на Україні говорити рідною мовою? Це стосується і депутатів, які розмовляють по-російському. Якої ви країни депутати?"

Дякую Вам, Володимире. Знаю, що скажуть: написала йому бандерівка. Але я пишаюсь, що так мене назвуть. Бо якби жив Бандера, то все було б по-іншому".

Андрій Кілан із Сум:

"Тепер шалена пропаганда пішла на Західну Україну, на, як кажуть перевертні, бандер. Скажіть їм, Володимире, ви, що вся Східна Україна в 1946–47 їхали на Західну Україну і в людей купували хліб або міняли за одяг. І Західна Україна спасла Східну від голоду, такого, як 1933 р. Скажіть, що Західна Україна — наші брати". Кажу, кажу, Андрію, хоч вони про це і так знають. Треба нам на ділі довести, що ми їхні брати.

Микола Сулима з Черкас:

"І не вам, "господа", судити, якою мовою нам говорити, хороша вона чи ні, вона наша. І тому — найкраща. І нею розмовлятимуть наші діти".

Валентина Руденко з Херсону:

"Чому в російському парламенті всі розмовляють російською мовою і не ставлять запитання, якою повинна бути державна мова. Якщо наші депутати не знають української мови — то нехай візьмуть відпустку безоплатну і вивчають мову. Вдома і в своєму колі ми розмовляємо кому як легше, але в державній установі треба говорити державною мовою".

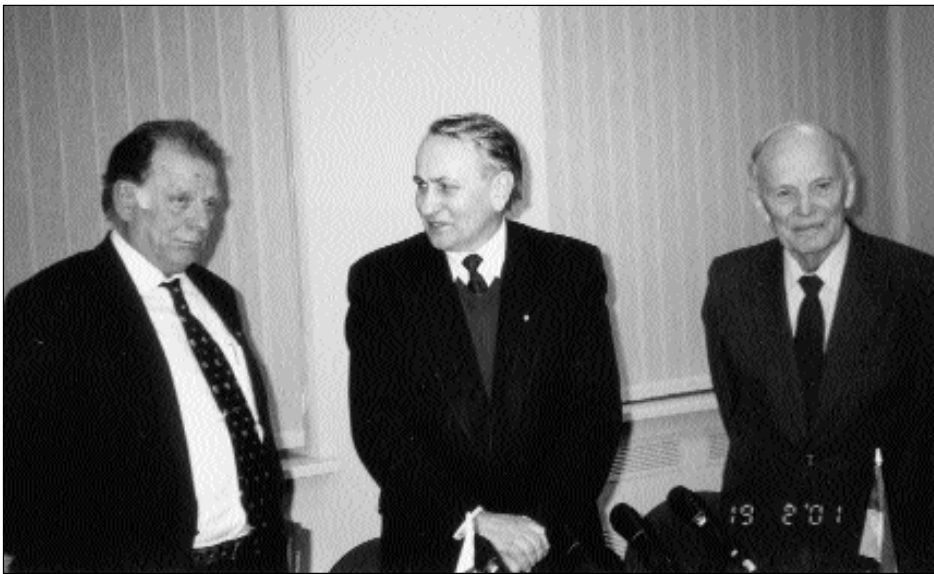
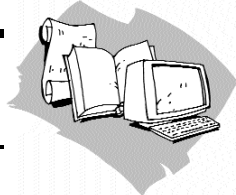
Володимир Колісник із Дніпропетровська:

"Коли б ви, ненависники всього українського, мали хоч трохи знань, то ви усвідомили б, що не так званий "великорусский" народ вчив українців, а навпаки.

Перша друкована книжка видана в Україні в 1616 році, а не в Росії. Перша академія (Могилянська) заснована не в Московщині, а в Києві. Французький мандрівник описав, що, приїхавши з Московщини в гетьманську республіку, у неділю в селі побачив, як селянка йшла до церкви з молитвениками в руках, у той час як навіть московські бояри не вміли читати. Ви не визнаєте Україну, нашу мову, так хто вас тут тримає? Українці звільнили вам "квартири" на Соловках, на Колими, в Мордві і в інших подібних місцях". Може й круто, але позитивні чи негативні листи я не правлю. Хай говорять люди, що думають.

Отож, закінчую тим, з чого розпочав. Після десятиліття існування суверенної української держави ми не маємо добротного, остаточного букваря для всієї України. Змінилося кілька міністрів, а саме такого букваря ще немає. Його треба створити найближчим часом. Творчі сили для цього є, потрібна лише воля та ініціатива міністра. І уникнути монополії видавців, а оголосити тендер на найдешевший і найякісніший його друк. Із залученням приватних видавництв. Таких, як львівська "Афіша", яке випустило буквар своїм коштом, розуміючи, що це — свята справа.

• **Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ**

Ярослав Яцків (у центрі), лауреат Нобелівської премії
Жорес Алфьоров та академік Борис Патон

Ярослав Степанович Яцків — перший заступник міністра освіти і науки України, академік НАНУ, відомий вчений-астроном. Працює у галузі науки астрономії та космічної геодинаміки. Розробив нові методи аналізу змін широти, руху полюсів Землі, першим всебічно проаналізував вільну путацію Землі за даними астрономічних спостережень. Під його керівництвом створено зведений каталог фундаментальних слабких зір, виконано програму досліджень комети Галлея. Мала планета № 2728 носить його ім'я.

Ярослав Яцків — засновник Української астрономічної асоціації та співзасновник Європейського Астрономічного Товариства, член Ради з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України, член Президії Конгресу української інтелігенції. Всі титули, названі й не названі — поважні та авторитетні, бо вони стосуються людини дуже працюючої, серйозної, глибокої. А це — до всього небайдужої, натхненної, діяльної і вельми симпатичної. Можливо, що до міри іронічної, колючої, занадто самостійної. Нещодавно ми зустрілися з ним у київському Будинку вчителя, де Ярослав Степанович кожного місяця збирає під своє крило столичну інтелігенцію: науковців і державних діячів, письменників і журналістів, освітян і просвітян.

— **Шановний пане Яцків! На порозі нового навчального року ви запросили до своєї “Елітарної світлиці” міністра освіти і науки України Василя Кременя, заступника міністра Віктора Огнев’юка, багатьох відомих освітян із Києва та з української діаспори Канади, Польщі, Словаччини, Росії, Білорусі, Латвії. Настрій у наших освітян піднесений урядовим повідомленням: із першого вересня нинішнього року на п’ятнадцять відсотків підвищується заробітна плата вчителів. Як же не радіти?**

— А загалом за цей останній рік зарплата

освітян зросла наполовину. Тож дякуймо державі і народу. Мені приємно бачити у залі не тільки наших вчителів (колись казали: вітчизняних), а й українських освітян із далекого й близького зарубіжжя. Серед гостей — відомі українські патріоти, яких давно я знаю і шаную: професор Пряшівського університету Юрій Бача, завкафедрою україністики Краківського університету Сергій Козак, професор пан Розумний із Мюнхенського Вільного Університету та багато інших сподвижників рідного слова. Разом з нами, освітянами, їх вітає Ліга українських меценатів в особі віце-президента Івана Кікти та виконавчого директора Михайла Слабошпицького. Це якраз і є ота еліта — наша, освітянська — про яку ми часто сперечаємося, рідко називаємо її поіменно.

Я стою на тому, що кожна епоха висуває нам своїх обранців, себто — ту еліту, без якої, я впевнений, немає національного пробудження, розвитку науки та освіти, літератури і мистецтва, людини і держави. Без еліти немає майбутнього нації.

— **Наш міністр сказав, що за десять років української незалежності спільними державними зусиллями створено головне — загальну базу для освіти.**

— І для науки — також. Ми йдемо до того, щоб у XXI столітті і наука, і освіта стали пріоритетом нашого суспільства. Тут праці і праці... Чомусь раніше наші державні мужи намагалися відірвати науку від освіти. Це просто сказати, що наука без освіти, так само як і освіта без науки, неможливі. Та як непросто в наш нелегкий час їх об’єктивно оцінити, об’єднати. Тільки два роки тому ми поєднали наші спільні і суспільні інтереси.

— **Наші освітяни і досі, буцімто, існують без науки. Кажуть, легше вимовляти: міноосвіти. Без науки.**

— Ми, науковці, довгий час не знали, як себе назвати. Ось я вам перепису самі лиш назви нашої неозначеності: спершу Держав-

ТРИ ВИМІРИ ЛЮДИНИ

ний комітет науки і техніки, потім — Державний комітет з питань науки, техніки та промислової політики, далі — Міністерство науки і технологій, Державний комітет науки та інтелектуальної власності, а тепер Міністерство освіти і науки.

— **Ого! — який перелік! Ніби з детективного сюжету. А що ж тепер під спільною орудою?**

— Два роки нашої діяльності були спрямовані на модернізацію і демократизацію середньої, професійно-технічної та вищої школи. З’явилися нові підручники з історії України, рідної мови та літератури, навіть математики. Гірше тут — у вищій школі. Важко, дуже важко, але міняємо зміст усього навчального процесу.

— **Гості з діаспори різко критикували наше міністерство за низький рівень справжньої національної освіти. Що вдалося вам зробити в цьому напрямку?**

— У даній ситуації я погоджуюся із давнім комуністичним гаслом, що кадри вирішують все. Ще серед наших освітян є чимало старорежимних поглядів, пережитків минулих літ. Та де їх вже немає? Але ми зберегли найкращі кадри освітян. Вони й сьогодні йдуть до школи і ведуть вперед педагогічну науку. Наш міністр у своєму виступі навів конкретні дані із важливого, болючого питання: українська школа. Десять років тому українських шкіл по всій Україні було всього 49 відсотків од загальної кількості, нині — 69 відсотків. Яка різниця — полічть самі. А які вони, ці школи — це також дуже важлива справа. Багато з них існують на папері. Маємо піднімати престиж української школи.

— **Київська інтелігенція задоволена тим, що ви особисто берете активну участь у проведенні Міжнародного конкурсу юних знавців української мови. Не випадково разом з вами тут, в учительській світлиці присутня Ліза українських меценатів. Столичні освітяни кажуть, що ви особисто узаконили Міжнародний статут конкурсу, були його конструктором і послідовним натхненником.**

— Оцінки для мене завищені. А цей конкурс — спільна праця нашого міністерства та Ліги українських меценатів. Праця вкрай потрібна, благовісна. Ми розбурхали всю Україну.

— **Раніше також тут, ось у цій приватній залі, ви провели святковий день із першими переможцями конкурсу школярів. А нині разом з меценатами вішуете юних українських мовознавців із далекого і близького зарубіжжя.**

— Таких переможців сто три. Це діти з українських родин Польщі, Білорусі, Латвії, Придністров’я, Башкортостану, Омської та

Пермської областей Російської федерації. Юні українці одержали із наших рук почесні дипломи й цінні подарунки — іменні годинники. Ми вирішили наш конкурс продовжити. Не можна допустити, аби юна іскра у душі дитини згасла. Адже мова — це найвища святиня кожної нації.

— **Вже шостий рік у цьому ж таки Будинку вчителя ви очолюєте “Елітарну світлицю”. А ще ж недавно всі радянські енциклопедії писали, що еліта — це шарки пануючого класу в буржуазному суспільстві, ворог вчення класиків марксизму-ленінізму. Як же так?**

— Силою людського розуму, із допомогою науки та освіти у нашому суспільному житті щось міняється на краще. А наша “Елітарна світлиця” — це вечірні читання з актуальних проблем нашого життя, на які збирається наукова, культурна, освітня та політична еліта. Уже відбулося 60 засідань світлиці, де виступали провідні науковці-академіки Борис Патон, Дмитро Гродзинський, Микола Жулинський, Віктор Скопенко, Ігор Юхновський, Любомир Пиріг, народні депутати України Артур Білоус, Іван Драч, Юлія Тимошенко, Михайло Швайка та перший президент незалежної України Леонід Кравчук, відома поетеса Ліна Костенко, професор зі США Осип Мороз, донька Гетьмана України Павла Скоропадського пані Олена Отт-Скоропадська (Швейцарія) та інші знані українці. Як бачите, справжня еліта із високим почуттям національної гідності.

— **Які ваші вимоги до еліти?**

— Насамперед, патріотичні почуття та високий професіоналізм. Взагалі, у мене є три виміри справжньої людини: висока честь, злагода із собою і, звичайно, освіченість. Ними я керуюсь у своєму житті і науковій праці.

— **Ми знаємо, що ви здавна пишете чудові поетичні твори. Що для вас ці вірші?**

— Це засіб самоусвідомлення та самовираження. А точніше: розмова із собою.

— **У вашій книзі мемуарів під назвою “Земне тяжіння” є епіграф із Овідія: “Я зробив усе, що міг; той, хто може — зробить краще”. Це ваш девіз?**

— Так.

— **Дякую вам за приємну розмову.**

— Користуюся нагодою, щоб усіх освітян і просвітян привітати із 10-ю річницею Незалежності України та початком нового навчального року. Ваш творчий внесок у загальну справу становлення та розвитку України має неocenенне значення для нашого майбутнього. **Зичу вам доброго здоров’я та наснаги у вашій нелегкій благородній праці.**

СХОДЖЕННЯ ДО ОСОБИСТОСТІ

Проект Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті викликав бажання поділитися власним досвідом національного виховання учнів.

Ідея національного виховання молоді почала інтенсивно культивуватися в українській педагогічній літературі у другій половині XIX — початку XX ст. Її прихильниками були М. Євшан, М. Галушинський, С. Сірополко, І. Юцишин та ін. На їхню думку, головною засадою національного виховання має стати переконання і привчання вихованців ставити на службу суспільного й народного інтересу “не тільки свою думку й почування” (М. Галушинський), а “вершком ідеалу національного виховання”, як писав І. Юцишин, мають бути “перегони праці”, тобто так вихований громадянин, який би “в часи нормального спокійного життя народу був здатний до щоденної продуктивної творчої праці, котра підносить міць і культуру держави, а в хвилинах нещастя і небезпеки здатний до жертв і посвяти для загального добра”. Завдання національного виховання молоді українські педагоги трактували як “пробудження і витворення історичної свідомості — усвідомлення та показання історичної ролі нації”. А тому потрібно вчити молодь “міцно притулити вуха до рід-

ної землі, розуміти її мову. Хто такої мови не розуміє і не годен зловити душею тих звуків, якими промовляє українська природа, українська земля — той чужинець, хоч би він сто раз назвав себе українцем” (М. Євшан).

Ми поділяємо думку Б. М. Ступарика, який у монографії “Національна школа: витоки, становлення”, узагальнюючи результати аналізу історії розвитку ідеї національного виховання, пише: “Національний характер виховної роботи, на думку педагогів минулого, забезпечується прилученням дітей з раннього віку через мову і культуру до духовного життя українців, вихованням у сім’ї і школі на народних традиціях, цілеспрямованістю у формуванні характеру учнів, опорою наукової педагогіки на здобутки народної, виховний досвід і мудрість народу, взаємодію всіх учасників виховного процесу”. На основі вивчення та аналізу вітчизняної й зарубіжної літератур з питань національного виховання нами розроблено теоретичну модель змісту національного виховання учнів, яка виражена тріадою: “громадянин — патріот — гуманіст”.

Кожен загальноосвітній навчальний заклад розроблює свої форми, зміст і методи національного виховання учнів з урахуванням

специфіки їхньої діяльності. Так, зокрема, педагогічний колектив школи № 283 м. Києва на основі авторської концепції створив таку систему національного виховання, яка допомагає кожному учневі оволодіти культурою свого народу через налагоджену систему виховних заходів, що проводяться в гуртках, факультативах, засіданнях клубів, Малої академії наук, товариствах різних профілів. У школі успішно функціонує учнівське об’єднання “Багаття”, структура якого передбачає: художньо-естетичні, історико-краєзнавчі, етнографічні, спортивно-туристські напрями.

Художньо-естетичний — хоровий колектив “Любисток”, музичний лекторій “Гармонія”, літературно-драматичні театри “Дзвін”, “Джерельце”; ательє “Оксанка”; гуртки: “Чарівний пензлик”, “Зернятко”, художньої вишивки, фітодизайну, сувенірних поробок, штучних квітів, м’якої іграшки, фріволіте, аплікації з соломки, петриківського розпису.

Історико-краєзнавчий — філософський клуб імені Г. С. Сковороди, козацьке товариство, лекторій “Сходження до особистості”, клуб “Києвознавець”, факультатив “3 історії стародавніх міст України”.

Етнографічний — студія ху-

дожного слова “Стежина”, танцювальний колектив “Водограй”, пошуковий клуб “Рослинний світ України”, факультативи “Природа і ми”, “Культура спілкування” і “Українознавство”.

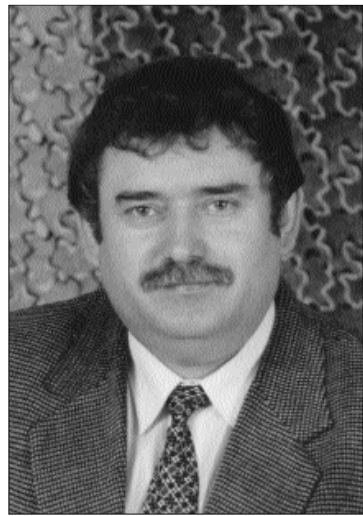
Спортивно-туристський — гандбольна і баскетбольна секції, гуртки атлетичної гімнастики, легкої атлетики; туристсько-оздоровчий факультатив “Меридіан”.

“Багаття” у своїй діяльності керується принципами: єдності слова і діла; честі і совісті; дружби і товарищескості; турботи і милосердя.

“Багаття” — це громадсько-самодіяльне об’єднання дітей, підлітків та дорослих, створене на добровільній основі, що ставить своїм завданням сприяти гуманістичному вихованню дітей, підлітків, молоді на основі загальнолюдських цінностей, норм та традицій української і світової культури. Діяльність організації віком не обмежується.

Загальношкільну організацію “Багаття” очолює рада лідерів. Склад ради лідерів формується за принципом представництва одного учня від кожного класу з 5-го по 11-ий. Обрання члена ради лідерів здійснюється на демократичних засадах, тобто учні класу обирають його самостійно.

Активна участь школярів у гуртках, конференціях, клубах, екскурсіях, презентаціях, театрі тощо фор-

мує в учнів свій ідеал людини — громадянина, патріота, гуманіста, виховує повагу до національних, історичних, культурних цінностей рідного народу. Тому так важливо, щоб у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті питання національного виховання було висвітлено як одне з пріоритетних, головних і життєво необхідних.

Володимир ГНАТЮК,

• директор Київської школи № 283, кандидат педагогічних наук

ТРАГІКОМЕДІЯ ЗА МЕТОДИЧНИМ СЦЕНАРІЄМ

Відомо, що виховати особистість здатна тільки особистість. Це стосується вчителя, керівника дитячого колективу — ключової фігури, яка своїм професійним рівнем, інтелектом, професійною майстерністю, загальною ерудицією та культурою впливає на розвиток особистості учня. Тоді постає закономірне питання: якими ж знаннями, педагогічним досвідом, рівнем ерудиції, культурою мови має володіти фахівець, щоб мати моральне та юридичне право називатися методистом Національного центру естетичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді Міністерства освіти і науки України, щоб забезпечувати фахове, методичне керівництво певного напрямку художнього виховання? На моє глибоке переконання, для такої установи був би доречним прийом фахівців на конкурсній основі, а сама установа мала б стати або Інститутом, або науково-методичним центром, здатним акумулювати найцінніші здобутки практиків, досконало знати історію художнього виховання і на цьому ґрунті розробляти концептуальні підходи, методичні рекомендації тим, хто безпосередньо вибудовує систему художнього виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, кіно, театру, літератури, танцю. І базуватися цей процес має, передусім, на зразках національного мистецтва, як класичного, так і народного, традицій, звичаях, а відтак і слугуватиме завданням і принципом національного виховання.

Для повноцінного забезпечення цього процесу кілька років тому була затверджена колегією Міністерства освіти відповідна концепція естетичного виховання, яка пізніше трансформувалась у Концепцію національного художнього виховання (авторська група, очолювана А. Верещакіною та В. Герасименком). Нині вона ніким не скасована, однак співробітники Центру, які мали б опікуватися її впровадженням у процес художнього розвитку дітей, і самі її досконало не вивчили, де вже іншим рекомендувати.

Можливо, тут є об'єктивна причина. Річ у тім, що написана вона українською мовою, яка стала для працівників Центру пасербицею, нею користуються вряди-годи, як іноземною, а дехто взагалі нею не володіє. Однак, як не прикро, незнання державної мови, як і відсутність вищої освіти, не є перешкодою для прийому на роботу до установи, що має високий статус Національної.

І що ж тоді виходить? А виходять тоді з-під пера так званих методистів так звані методичні рекомендації, які

хоч друкуй під рубрикою “Страшне перо не в гусака”. Хоч як це неприємно доводити, але хтось же мусить, бо не дає спокою думка: де, хто і коли міг би дозволити собі продукувати подібну макулатуру, та ще розповсюджувати по всій Україні?! Якби так “грамотно” написав учень, його твір було б оцінено одиницею за новою дванадцятибальною системою, а якби вчитель, не дай Боже, то довелося б його дискваліфікувати.

Отож, ідеться про “методичний посібник” “Розвиток фізичних здібностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку”, написаний методистом з хореографії А. Соколовим. Не рятуює справи ані посилаання на Закон України про освіту щодо “особистості, поєднуючої в собі” духовне багатство, ані сентенції про... “центр тяжкості роботи”. Просимо вибачення у читачів, та змушені все ж користуватись термінологією та “мовними шедеврами” автора.

Залишимо на авторському сумлінні запозичення зі спеціальної медичної літератури (понад 30 із 51 сторінки загального обсягу), що, нібито, мало б підняти пафос витвору, а насправді тільки підкреслює його повну безпорадність. “Щоб не вдарити, як то кажуть, в грязь обличчям” (стор. 23), автор удається до того, що “на основі дослідження різних сторін розвитку дитини” подає таку схему вікової періодизації, зокрема, “літній вік — 61–74 років, старечий — 75–89 та довгожителів — 90 років і вище”, шукає якогось “трикового стану” із “своїми відхиленнями, а іноді й блуканнями” (стор. 12, 13). Щоправда, автор не роз’яснює, відносити він ці категорії до молодшого шкільного чи дошкільного віку і взагалі, яке відношення ці категорії мають до “розглядуваного нами” віку, хоч і констатує, що “вік, здавалось би, кожний добре знає, що це таке” (!)

А чого тільки варта рекомендація: “Нехай діти зобразять карпатських лісорубів-плотгонів, інші безпосередньо перехочовані поліндя” (стор. 10).

Або як второпати, даруйте, таку методичну пораду: “Лягти на спину в положенні правильної постави. Не міняючи статурси, перевернутися на живіт. Повернутися у в.п. Методичні рекомендації, ігровий момент” (стор. 42). Цікаво, чи пробував колись автор-методист миттєво “змінювати статурсу”? І що методист із хореографії взагалі має на увазі під цією “статурою”?

Очевидно, щоб “спізнена зустріч із сигналами зовнішньої середовища” (стор. 12) не стала на заваді “нормованій цінності вправ” “нормованої хореографії”, автор з “невеликого під-

свіку” (стор. 45) з “активним втягненням свідомості” (стор. 28) береться досліджувати “рухливість дитини в природних умовах” і, “не присідаючи” (стор. 45), набираючи “все ускорюючий темп” (стор. 33), визначає “нормовану цінність вправ” “й навичків” (стор. 27) “у займаючихся” (стор. 33), щоб діти не стали “інвалідизованими з раннього віку” (стор. 5).

Тож чи не є пекельним соромом перед всією Україною ці, з дозволу сказати, методичні рекомендації, написані паном А. Соколовим, словниковий запас якого “характерен” (стор. 29), “у відміну” (стор. 27) від української мови і “наповнен” (стор. 29) такими “перлинами”, що його сентенції на методичні теми “з набору вигукуваних” (стор. 33) слів, діють, “у відміну” (стор. 28) від намірів автора, цілком протилежно?

Намагатися проаналізувати цей зразок “методичних рекомендацій” — справа марна, бо довелося би повністю переписати весь опус, де зустрінемо ще й такі мовні “перлини” як “конституціональні”, “додадемо”, “бистрота” та інші.

Та, на превеликий жаль, цей авторський доробок не є винятком. Подібні видання стали системою “видавничої діяльності” Центру. Не можна, наприклад, сприймати всерйоз такий документ як “програма Театрального гуртка для позашкільних закладів освіти” (?), одним із співавторів якої є також методист Центру В. Сердюк. Не маючи як фахівець жодного відношення до театрального мистецтва взагалі і до дитячого самодіяльного театру зокрема, методист не знає, що дитяча художня творчість у галузі театрального мистецтва давно вийшла за межі гуртка, хоч автори з повагою пишуть цю назву навіть з великої літери. У позашкільних закладах успішно працюють театральні студії, театри різного спрямування — драматичні, оперні, лялькові, в яких розвивають свої здібності, здобувають майстерність діти різного віку.

Можна припустити, що це не відомо іншому співавторові, але ж методист вищої категорії установи, яка має найвищий статус, мусить це знати! Тоді б і він знав, що будь-яка програма має свого адресата за віком і напрямком, тобто: для дітей-початківців, для більш досвідчених юних акторів старшого віку, для молоді. Це дуже важливо, оскільки матеріал, який добирається для роботи з дітьми різного віку, має відповідати віковим особливостям та ступеню їхньої підготовленості. Крім того, програма повинна містити матеріал для спеціальних вправ, що сприяв би розвитку тих чи інших умінь і нави-

чок, які також ускладнюються з віком і досвідом. І найперше — це артикуляція й дикція, розвитку яких слід приділяти найпильнішу увагу з самого початку, а не на якомусь четвертому (?) етапі.

Та програма не передбачає жодних конкретних завдань, не містить жодних конкретних рекомендацій щодо репертуару, крім переліку авторів, твори яких подано для читання, а не для вибору репертуару, як зазначено в документі. Знову ж таки, що саме читати, для якого віку, чому саме цих авторів і чим завинив перед п. Сердюком, наприклад, Тарас Шевченко, що його не удостоєно честі бути названим поряд з іншими? А де методистові довелося бачити заняття тривалістю 3 години, хто чийого так складати план цього заняття та ще й наслідуватися рекомендувати іншим?

Та й до традицій українського театру варто було б ставитися з більшою повагою. Знати бодай, чим відрізняється “гра в балаганчик” від українського вертепу. Можна б зробити ще безліч зауваг, але в тому немає сенсу, оскільки документ, що, до речі, виданий на рівні самвидаву, ніким не рецензований, не затверджений, не має видавничих реквізитів і просто не повинен був розповсюджуватись серед керівників театральних колективів. Тим паче, що методист, очевидно, і сам не знає, для якого віку створював програму (читаємо: то молодь, то юнацтво, то учні), про яке “засвоєння програмного матеріалу йдеться, коли його не подано (крім “Мухи-цокотухи” хіба що), які “артистичні навички, вміння та спритність” (?) слід розвивати, хто такі “фахові актори”?

Хай би методист сам роз’яснив керівникам дитячих театрів необхідність “синтетичних даних акторів для будь-якої форми театру у зв’язку з вищевказаним”, бо, на жаль, ні вище, ні нижче не вказується, який же саме театр маєтось на увазі? На стор. 5 йдеться, зокрема, про вміння працювати з ляльками, до акторської майстерності відносять “зна-

фото О. Кутпахметова

чення драматургії” та “знання механізмів крупних і малих форм”. А що має на увазі п. Сердюк, методист, рекомендуючи “прийти до спільного рішення у виборі вже визначеного матеріалу (п’єси чи іншого)”, коли “керівник уже обрав п’єсу загоді”? Усі ці сентенції свідчать про повну безпорадність методиста вищої категорії і в театральному мистецтві, і в поняттях “програма” та “методика”, між якими він постійно балансує. А все разом то — неповага до практиків, яким адресує свою програму, до установи, в якій працює, та, зрештою, й до самого себе.

Доводиться говорити про ці речі досить детально з огляду на гостру необхідність кардинальних змін у системі естетичного, конкретніше — художнього виховання шляхом реорганізації керівного органу цієї системи, забезпечення його фахівцями з відповідною освітою й досвідом. Бо, як кажуть у народі, риба псується з голови.

Як кажуть, і сміх, і гірх. Але сміх сміхом, якби керівник установи п. І. Лавриш була спроможна “оцінити” цей видавничий непотріб у фаховому та методичному відношенні, була вимогливою до рівня освіченості методистів Центру та не дозволяла собі діяти від імені поважного відомства, користуючись грифом Міністерства освіти і науки України.

● **Анатолій ТРЕБЕНКО**, зав. мовно-освітнім відділом Секретаріату ВУТ “Просвіта”

ЩОБ НЕ БУЛА САМОТНЬОЮ ДУША

Як відомо, радянська школа повністю відкидала релігійні почуття людини, її Божественну сутність.

Натомість, мов цвяхи, вбивала в голову дітей філософію матеріалізму. Це в теорії. На практиці відбувалося поступове, щоденно зростаюче зубожіння і здичавіння людських душ. Супутниками життя стали такі явища, як деградація особистості, пияцтво і неробство, наркоманія і злочинність. Суспільна мораль була подвійною і наповнювалася блюзнірством та чинопочитанням, улесливостю, запопадливостю. Все це в сув’язі створювало дивний гібрид нового для людства явища, — “советский человек”, а насправжн, словами поета, увічнювало рабство раба. Та впали, врешті-решт, стіни “комуністичного Вавилона”, себто системи, яку витворили більшовики, і ми залишилися, мов Адамові діти, голими і безпомічними. Суспільство, а це ми з вами, приймаємо нові правила гри, де накопичення матеріальних цінностей і благ стає першоосновою нового ідеалу людини. Цьому сприяє реклама, яка не тільки виконує роль рушія торгівлі, але й культивує образ і модель поведінки людини. З усіх усюд тільки й чути, що гроші вирішують усе. Усі забаганки душі й тіла, але за ваші гроші.

Чи дійсно це шлях, виміряний людством протягом тисячоліть? І чи цим шляхом має йти Україна?

Найсвітліші і наймудріші люди — філософи усіх часів — стверджували, що мірилом досконалості людини є її релігійність, віра, бо тільки на вірі зростає моральність і гуманізм, чого, на жаль, так бракує сьогодні нам усім. Підвалини справжньої духовності і краси людини закладаються, найперше, у родині, а потім у школі. Все це має підкріплюватися суспільним, громадським життям. В основу системи виховання підростаючого покоління слід покласти перший камінь, про який писав класик вітчизняної педагогіки Костянтин Ушинський: “Є тільки один ідеал досконалості, перед яким поклоняються всі народності, — це ідеал, який представляє нам християнство... Воно дає життя і вказує вищу мету будь-якому вихованню, воно є і повинно служити для виховання кожного християнського народу джерелом будь-якого світла і будь-якої істини”.

Іван Огієнко, міністр освіти і мистецтв, міністр віросповідань уряду УНР, вважав, що ідея державності України має базуватися на духовній триєдності: Мова, Народ, Церква. Такий підхід дає можливість об’єднати людей спільністю виховання і цим консолідувати на-

род, націю. Провідна ж роль у формуванні національної мови, національної Церкви, за Огієнком, належить Біблії. Сьогодні слід повернутися до традиційних цінностей життя, вироблених людством протягом тисячоліть, цінностей, які закріплені Біблійними заповідями і настановами Святого Писання. Погодьмося, що суспільство духовно є надто хворим, а економічна стагнація лише похідна від нього. Духовне здоров’я наших дітей є першою і неодмінною умовою справжнього щастя кожної дорослої людини. Видатний український педагог Софія Русова цілком слушно зауважила, що у вірі нашої, що йде від батьків і прадідів, наша будучність. Уся тисячолітня історія і культура українського народу зростала на вірі. “Нема і ніколи не було народу, що не мав би релігії”, — стверджує український педагог і психолог зі світовим іменем Григорій Ващенко, який залишив нащадкам велику духовну спадщину.

Цілком по-сучасному звучать слова-спалахи великого ученого, справжнього християнина і патріота: “Ми, українці, ідемо з Христом. Наше гасло є Бог і Батьківщина. Але це не мусить бути лише порожніми словами. Коли ми з Христом, то мусимо бути і душею й серцем з Ним. Тому, ставлячи у своєму гаслі на перше місце Бога, мусимо ставити Його на

перше місце і у своїй діяльності взагалі, а у вихованні молоді зокрема” (там само, с. 136). Цікаві думки з приводу релігійного виховання дітей знаходимо у П. Юркевича, П. Куліша, О. Довженка, багатьох світочів духу нашого народу.

Перечитую знову й знову “Щоденник” Т. Шевченка, і мене бентежать, до глибини серця хвилюють рядки Великого Кобзаря: “...від глибини серця дякую моему всемогутньому Творцеві, що він не дозволив жадливо-му досвіду торкнутися своїми кітми моїх переконань, моїх дитинно світлим вірувань...” (Т. Шевченко. Дневник. К., 1931, с. 31).

Одним із завдань національного Відродження України є духовно-моральне виховання молоді, головною особливістю якого стає орієнтація на загальнолюдські християнські морально-етичні цінності та історично-культурні надбання попередніх поколінь. Ключовими поняттями є людяність, милосердя, доброта, чесність, порядність. У самій своїй суті наше національне Відродження є відродженням наших душ, виходом із глибокої кризи людського духу.

● **Леонід РЖЕПЕЦЬКИЙ**, завідувач кафедри українознавства Миколаївського муніципального колегіуму, лауреат Всеукраїнської освітньої премії “Малиновий дзвін душі”, кращий освітянин України 1998 року, заступник голови правління Миколаївської обласної “Просвіти”

ЧИ УКРАЇНЕЦЬ — МЕНШИНА В УКРАЇНІ?

Продовження.
Початок у числі 19, 2001 року

Ось просторий і вартий того, щоб його зачитувати, лист *Петра Панянчука* з Миколаєва. Його найбільше турбує те, чому так вільно, іноді навіть заохотливо з боку владних структур почуваться в Україні сили, які й не маскують того, що їхня мета — зруйнувати, знищити українську державність. Як розуміти те, що “просто з парламентської трибуни ми ще недавно чули: “Скільки надо будет, столько и расстреляем”, як розуміти й те, що зовсім вільно почуваться у нас люди, які відкрито очолюють союзи... по відновленню Союзу, борці за відновлення імперії?” “Чому, — дивується далі п. Панянчук, — ми не беремо в цьому плані приклад з Чехії, Литви та інших країн, не беремо приклад з Німеччини, яка свого часу на владному рівні поставила крапку на своїй біді — нацистській партії? Ми ж боїмося бути недемократичними, і я не розумію, чого чекаємо? Чи не новітнього Леніна, який об’єднає всі ці сили і на додаток направить на Київ якогось новітнього Муравйова? Щоб ми знов колись казали: “Якби ж знаття!...” Ну, скільки ж нам ще треба наступати на ті самі граблі?”

Добродій Панянчук наводить один з прикладів того, як для компрометації держави ліво-реваншитські сили використовують будь-які нагоди. “Ось слухаю на ультракороткій хвилі Верховну Раду, де якраз розглядалося питання про СНІД, туберкульоз, інші хвороби. Здавалося б, понадпартійне, нейтральне питання. Та ось до мікрофона підбігає член фракції комуністів Мармазов і, киваючи на незалежність України та на Президента, видає таку дивину: у Союзі цими хворобами хворіли мало, а в незалежній Україні (треба вважати тому, що в незалежній) — епідемії. Звичайно ж, бідування людей позначаються на кількості хвороб. Тільки ж чому не було згадаю депутатом, що сприятливу ситуацію для поширення цих хвороб було створено ще завдяки старанням того ж Союзу? Адже це ще Союз обібрав до нитки власних людей, забравши ще 1 квітня 1991 року навіть “гробові” заощадження, адже це також Союз подарував нам Чорнобиль, що різко вплинув на стан здоров’я населення. У промовця ж винною у всьому виявилася незалежність, і ніхто — ні головуєчий, ні хтось з інших депутатів — його не виправив. Чи не цікаво?”

Слушно пише П. Панянчук і про те, що зовсім не передбачуваний Беловезькими угодами розподіл Чорноморського флоту (тим більше за обставин, коли Росія не знає, що робити з усіма іншими своїми флотами) прислугується хіба що меті, яку один з російських політиків сформулював словами: “Крым — это та уздечка, которой мы *обратим* всю Украину”, а

стосовно ж мовного питання, то позиція цього дописувача з м. Миколаєва така: “Українська мова настільки ж природня для українця, як і дихання чистим повітрям. Нема забрудників — нема й проблем. То ж як шкода, що тих забрудників у нас предостатньо. Та ще й штучно створених. І не без далекого прицілу!”

Адже давно відомо: хочеш знищити народ, відняти його територію — знищ його мову. І це добре розуміють всі ті, котрі різними способами мусують у нас мовне питання, ополчуючись — відкрито або ж хитро-викрутливо — проти одвічної мови цієї землі — української.

Коли ці дії мали місце в колишній царській, а опісля й у більшовицькій російській імперії — це зрозуміло. Але, коли це твориться сьогодні в нашій вже незалежній державі, то пробачте, куди дивиться державна влада? Тобто ті, хто повинен чітко оберігати нашу незалежність від найприхованіших спроб її нищення. А що, як не нищення означає сьогоднішнє розгульне зросійщення України? Адже, погляньте, який шалений наплив російськомовних видань заливає наш книжковий ринок і весь інформаційний простір! Маскують же це... під демократичний принцип захисту мови меншин. Знаєте, якби це стосувалося, скажімо, кримськотатарської меншини, то такий довід треба було б брати до уваги. Але ж... російській мові ніяке знищення не загрожує. Адже в неї, на відміну від української чи кримськотатарської, є своя надійна скринька (Росія), де вона пречудово зберігається і захищається. І, до речі, там вона має статус державної мови. Для всіх! Без огляду на меншини: українців, якутів, татар, чукчів, чеченців, яких генцидно знищують, і т. д. Відсоток же тих меншин у Росії значно більший, ніж у нас в Україні росіян!

То чому ж частина з них тут, у нас в Україні, так уперто бореться за принципи, яких аж ніяк не дотримується у самій Росії? І чому ми на державному рівні не даємо достойної відсічі таким “мудрецам”? І доки так буде? Невже аж до того часу, поки “соізволють” прозріти нинішні викувані ще в старій кузні деякі наші керівні кадри? Як правило, російськомовні! І скажу: вперто російськомовні! Хоч багато хто з них і непогано володіє українською мовою. Володіє, але вперто працює на її знищення...

“Володіє, але вперто працює на її знищення...” — я нарочито повторю ці слова та прокоментую обурення П. Панянчука з Миколаєва хіба що у той спосіб, що без нашої, українців, вимогливості, наступальності, без нашого, сказати б, тиску й натиску — помітних змін ні в загально-супільній, ні в мовній ситуації очікувати марно. Йдеться бо про питання, де відчуття владою (а в ній нам обіцяли — пригадаймо! — великі зміни) нашої, українства, волі особливо потрібне.

Кажучи це, я усвідомлюю, настільки то непросто — змобілізувати, виявити оту волю у тих наших областях, у яких зросійщення давно вже перейшло критичну точку. Ну, наприклад, у Донецькій області, звідки, з міста Костянтинівка, озивається *Володимир Зуй* (він майстер спорту України — гирьовий спорт, викладач англійської мови, який, одначе, відмовився працювати у місцевому сільськогосподарському технікумі на знак протесту проти зросійщення навчального процесу). У своєму листі він пише: “До вас звертається колишній викладач технікуму, а нині пенсіонер. У період нашого національного піднесення я майже вірив у те, що коли буде у нас власна держава, то не мене і двох років, як всі заговорять українською мовою. Так або приблизно так говорив у той час Володимир Яворівський.

І от на десятому році існування нашої держави і ювілею, що вже минув, Закону про мови я відчуваю себе чи не єдиною на сто відсотків україномовною людиною в місті. У жодній установі тобі ніколи не дадуть відповіді державною мовою, тому що

батьки міста керуються не Законом про мови, не Конституцією України, а рішенням обласної ради про так зване “двужазичіє”. Це те рішення, яке забезпечує панівне становище російської мови у всіх ділянках суспільного життя, а українська, як була, так і залишається бідною пасербицею. Про те, що живемо в Україні, нагадують хіба що державний прапор над міськрадою та ще печатки на довідках. А в той же час комуністичний ватажок з трибуни Верховної Ради брехливо заявляє, що “миллионы людей в нашей стране лишены возможности пользоваться родным языком”, а відомі депутати Красняков, Алексеев, Чародеев та інші створюють неформальне об’єднання “за культурно-мовне рівноправ’я”. Так, наче в Україні створено нестерпні умови для функціонування російської мови. *Боже мій, мені більше нічого так не хотілося б, тільки щоб вона помінялася місцями з українською!* Кожна бо школа, кожен навчальний заклад, кожен дитячий садочок — це в нас осередок зросійщення. І це — майбутнє України? У цій атмосфері нарощування зневаги до українства нашої депутатці у Верховній Раді тов. Пасєчний, у рідній школі якої вчиться 80% українців, на зустрічах з нею можуть ставити будь-які запитання, окрім одного: коли в нашому місті буде хоча б одна українська школа?”

“Спілкуватися мені ні з ким”, — закінчує свого листа В. Зуй і на завершення наводить деякі власні вірші. Один з них починається рядками:

*Живу я нині, як в екзилі,
Як той ізгой, чи емігрант...*

Запитання: хто відповість за подібне самопочуття, що проймає і десятки, сотні інших листів, які я одержую?

Як-от і від *Володимира Калашникова*, народного артиста України, та його друзів з м. Луганська: “У містах нашої області продовжує чинитися вслякий спротив запровадженню в освітніх закладах та в державних установах української мови. І оскільки серед депутатів Верховної Ради ще досить тих осіб, які й понині продовжують політиканські забави, сповнені неповаги до державної мови, то й депутати місцевих рад поспішно приймають вслякі рішення про двомовність. Здавалося б, ця справа вкрай важлива для населення. Та, як переконаємося, подібні рішення на практиці є узаконенням процесу упослідження державної мови, і не лише в чиновницьких кабінетах. Зокрема, у багатьох містах та селищах Луганщини ще немає жодної української середньої школи, відсутня обласна українська газета. Телерадіоефір над Донбасом майже цілком заповнила мова іншої держави. А де ж мова держави України?” І далі з цього листа: “Приємно нам вітати у себе високих гостей з Києва. Та коли послухаєш більшість з них, то складається враження, що вони є державними мужами Російської Федерації, а не України. Чому державні службовці всіх рівнів не несуть відповідальності за впровадження української мови як державної на теренах України?” І на завершення листа: “Українська мова, не заперечуючи інші мови, має посісти належне державній мові місце в Україні. І найперше це стосується освіти і державних установ. Чужою мовою незалежну Україну збудувати неможливо.”

Пише *Олексій Журавель* з смт. Васильківка Дніпропетровської області: “Наче вже й уряд змінився, а ситуація з нашою мовою не змінюється, навіть навпаки. Приклади? Будь ласка. Вмикаю український телевізійний канал. Незрозуміло, якої він національності: пісні — російською, кіно — російською, новини — так, як колись при Союзі (тобто диктори по-українськи, інші, майже всі, — по-російськи), мультфільми — російською, голова податкової адміністрації — російською, прокурор Сумської області — російською. І це тільки впродовж останніх двох днів. Закликають нас виконувати закони, не виконуючи їх самі. Спостерігаю приклади, коли

ще вчора написи були російською і українською, і, здавалося, ще один крок — і буде по-українськи, аж у ряді випадків знову перейшли на російську. Наприклад, у написах виробів місцевих фармацевтичних фірм, на цукерках. Або: “сода пищевая Лисичанского содового завода”, “соль пищевая “Артемсоль” і т. ін. Ну, а вже наші дніпропетровські ВНЗ, в тому числі технікуми, як викладали по-російськи, так і викладають”.

Якщо О. Журавель характеризує дніпропетровську ситуацію, то *Володимир Цисельський* з с. Хомутець Брусилівського району на Житомирщині (“я селянин, я з села” — пише він про себе) змальовує ситуацію, як вона йому розкрилася у столиці, в Києві. А як розкрилася? Так, що “коли я зайшов на Хрещатику в один магазин і попросив те, що мене цікавило, показати, то мені зневажливо відповіли: “Ви із деревні?” Відчувши підвищення тиску, не захотів я і роздивлятися той товар, вийшов з магазину, став біля книжкової розкладки, на якій не побачив жодної української книжки, і подумав: чи не в Росію я приїхав?”

А далі у листі В. Цисельського запитання: “Кому треба подякувати і кому вклонитися за це насильство? Хто дає дозвіл на випуск друкованої продукції російською мовою у такій кількості назв та у такій тиранності по відношенню до видань державною мовою? Чи, може, це турбуються, що ми за час незалежності вже призабули російську мову? Чи, може, комусь це для якоїсь політики треба? Чи, може, це такий вигляд мусить мати демократія? Чи, може, це в нас такий закон про пресу, який перебуває у суперечності з моральним законом, що мусить діяти всередині кожного з нас? Кого спитати, чому? Невже це ми вже стоїмо на колінах і бачимо безвихідь?” Як твердо знає автор листа, “пріоритетом повинна бути державна мова — так, як воно є скрізь у світі, і в Росії теж”.

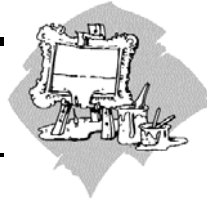
“Ситуація починає нагадувати найгірші радянські часи, — пише від імені групи депутатів Рівненської міської ради *Віталій Порочук*. — У багатьох регіонах нашої держави неможливо придбати ні української книги, ні газети, більшість молодіжних FM радіостанцій працює російською мовою, в газетних кіосках переважає російськомовна і власне російська періодика”.

Це в цьому листі — узагальнення, а ось як конкретизує його *Володимир Матвієнко* з Запоріжжя, де, я, до речі, не так давно побував та зустрівся з сотнями людей цього краю, які висловлюють найглибшу стурбованість з приводу мовних процесів у державі: “Багато хто в нас навіть на рівні найвищого місцевого начальства досі дивиться на україномовних, як бугай на червоне. В області десятків газет, телерадіокомпаній з явно вираженою українофобією. “Комсомолец Запоріжжя” миттю став “молодежною інформаційною газетою”. Інші газети — тільки шапки українські. Радіоканали всі російсько-англомовні. Ледь жевріє одна-однісінька “Запорізька правда”, яку переважно передплатує село, та й то не дуже, а це ж — орган адміністрації, виконкому...”

Листи “плачів” оцих моїх “письменників”, як ви безсердечно відгукуєтесь, пане Толочку, ідуть та й ідуть з усієї України і, до речі, свідчення цих “письменників” про істинний стан з українською мовою мають ту цінність, що відбивають не якісь “середньоукраїнські” показники, якими часто і немало хто прикривається, а конкретно-регіональні. Ось ви, пане Толочку, наприклад, стверджуєте: “Масово перейшли вузи і школи”. Так, у прикладанні до західних теренів держави ці ваші констатації правдиві. Але ж ви рівною мірою прикладаєте їх і до всієї України, тобто і до Центру, й до Сходу та Півдня, а в результаті виходить з тих констатацій суцільна фальш...

Далі буде

● **Анатолій ПОГРІБНИЙ**

ЗАЧАРОВАНА НАРОДНИМ МИСТЕЦТВОМ

Продовження.
Початок у числах 15, 18 2001 року

На виставках у Києві та Москві Олександра Олександрівна Екстер зустрічалася з художницею Марією Синяковою. Синякова здобула художню освіту у студіях Харкова і Москви, багато подорожувала, знала нове французьке мистецтво — імпресіоністів, Гогена, Матісса. З нею, молодією, розумною, вродливою, було цікаво й весело.

Улітку сестри Синякови виїздили на свою дачу в село Красна Поляна під Харковом. Там часто гостювали поети і художники — Велимир Хлебніков, Давид Бурлюк, Василь Єрмилов, Борис Пастернак. Хлебніков присвячував вірші і Марії, й її Батьківщині — Україні. Напівжартома-напівсерйозно запевняв друзів, що всезагальне щастя прийде до людства тоді, коли

На хвилях світового танцю
Здіймється вітер голака.

О. Богомазов. Трамвай. Львівська вулиця у Києві. 1914. Олія на полотні

Точилися нескінченні розмови, зокрема про фольклор.

Одного разу Хлебніков, говорячи трохи роздратовано про сучасну поезію, зауважив: — Бальмонт оспівує смерть, а народна творчість — життя...

Марія додала:

— Мене від песимізму вилікував селянський живопис. У нашому селі я маю багато друзів. Як люди розмальовують свої хати! Які веселі лубки прикрашають їхні домівки! Варто придивитися до писанок, ікон, гаптування. Їхні барви сповнені лірикою і піднесенням, гумором і добротою. Як цього бракує сучасній поезії! Я нещодавно прочитала вірш якогось Тичини... Прекрасно, але як скорботно. От послушайте:

Стою. Молюсь. Так тихо-тихо скрізь,

Мов перед образом Мадонни.
Лиш від оселі плывуть тужні,
обнявшись, дзвони, —

Узори сліз.
Лише з-над хмар часом прилине
Прощання з літом журавлине —
Погає, як грезет із риз.

Не знала художниця, що цей "якийсь Ти-

чина" незабаром на весь світ укаже українську поезію, що мине не так-то й багато часу, і замість журливих рядків він проголосуватиме:

Минув як сон блаженний час
І готики й бароко.
Іде чудовий ренесанс,
Байдуже мружить око.

У яскравих, мов веселка, акварелях М. Синякової, серед чистих, наче дощем омитих барв, ходять ошатні дівчата, скачуть кудись гордовиті вершники, поважно походжають городяни в циліндрах, гарцюють коні, пахнуть корови. А довкола синіють озера, сяє жовтогаряче сонечко. І все те намальовано поривчасто, беззавітно, довірливо, як малюють діти або дорослі з чистою дитячою душею. Художниця твердила: "Колір — це поезія, а живопис — радість для людини".

У житті бувають символічні зустрічі. 1986 року вийшла з друку книжка Велимира Хлебнікова "Творення". На її сторінках зустрілися поет і друзі його молодості — Марія Синякова та брати Бурлюки, Казимир Малевич, Василь Єрмилов, творами яких проілюстровано книжку.

НАРОДНА МАЙСТРИНЯ

Київня поспішають на виставку, організовану Олександром Олександрівною Екстер. На глядачів чекають твори селянки Ганни Собачко. Рослинний орнамент у її роботах несподівано збагачується оригінальними вигадками. Серед переплетіння фантастичних листочків і квітів прозирає не менш фантастичний образ птаха, звіра, а іноді й людини. Навіть орнаменти інших народів — китайські, індійські — з якими познайомила майстриню Євгенія Прибильська, вона інтерпретує по-своєму.

Дивовижні кольори в її роботах, особливо оксамитово-синій, що підносить настрої малюнка, червоний і жовтий надають йому святковості. Плавні контури, ритм ліній і форм заспокоюють, наче оспівують радість буття. Часом настрої малюнка змінюється, лінії загострюються. Здається, навколо запанувала тривога. Чорна барва вдирається в неспокійний, рвучкий, тепер уже асиметричний ряд ліній.

Відкриваючи виставку творів Ганни Собачко, Олександра Екстер сказала:

— Ганна Собачко — приклад того, що народне мистецтво й у своєму розвитку залишається народним. Але для того, щоб воно існувало і квітло, сповнювалося новими силами, воно повинно припадати до живих джерел сучасного мистецтва, органічно засвоювати його...

ТЕАТРАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ

До О. Екстер сценічні декорації склалися з розмальованих куліс, задника або з трьох стін того чи того приміщення. Навіть декорації, створені міркусниками, зокрема Головіним і Добужинським, майже нічого не змінили. Їхні роботи — ошатні, святковий, багатобарвний живопис — лише тло для гри акторів.

...Якби в один із днів 1916 року, хтось із найпалкіших шанувальників театру побачив жінку, яка щойно вийшла з поїзда "Київ — Москва", йому б і на думку не спало, що вона привезла із собою революцію у світовій сценографії.

Олександра Екстер приїхала до Москви на запрошення Олександра Яковича Таїрова. Талановитий режисер з України, Таїров мріяв про прищеплення театрові пластики руху, про розкріпачення тіла актора, про свободу у створенні ма-

сових мізансцен.

Мріяв режисер і про нову сценографію.

Замість пишного антуражу Екстер запропонувала створити на сцені цілу систему рухливих, лаконічних, чітких геометричних майданчиків для гри акторів. У залежності від бажання режисера, їх можна було підіймати на будь-яку висоту над коном. Вони, як і рухливі, гвинтоподібні сходники, розширювали або звужували простір сцени. Режисер дістав можливість створювати виразні композиції з акторів; встановлені на сцені дзеркала, різні блискучі фактури перетворювали драматичну гру на яскраво-виразне видовище.

Так уперше в історії світового театру рухливі конструкції замість мальованих декорацій були запроваджені Екстер у Камерному театрі Таїрова. Відтоді і з'явилося поняття: театральні конструкції.

"ФАМІРА КІФАРЕД"

Перша спільна робота Таїрова й Екстер — п'єса Інокентія Анненського "Фаміра Кіфаред".

Головний герой п'єси — син фракійського царя і німфи — Фаміра — улюбився своєю грою на кіфарі. Він викликав на змагання муз. За це зухвальство вони жорстоко його покарали — позбавили зору й музичного чуття.

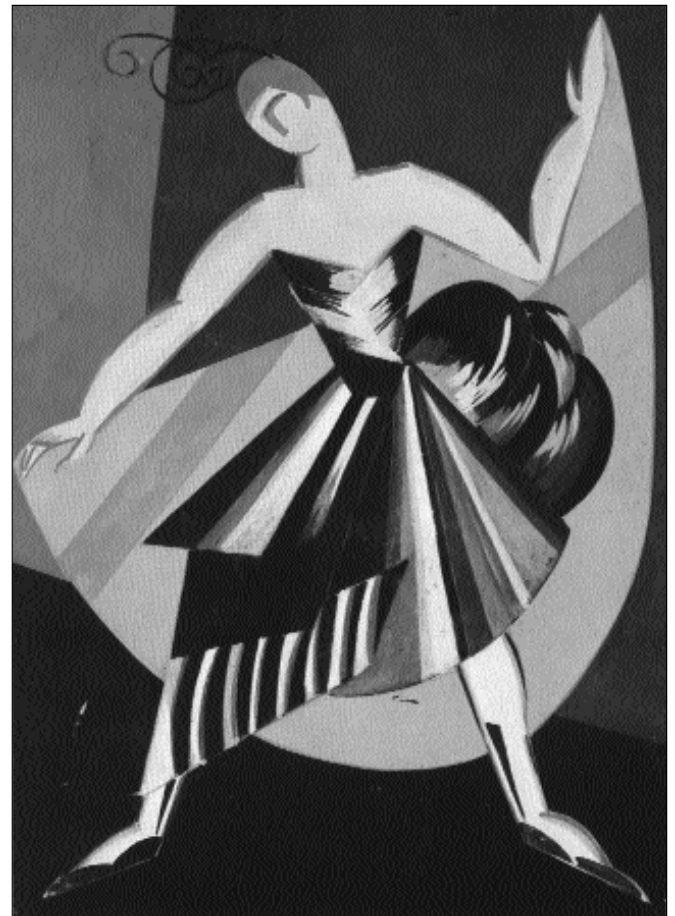
Коли московські театри прийшли на прем'єру вистави, вони були певні, що побачать на сцені пишну південну рослинність, обов'язковий античний храм з обов'язковою колонадою та античними скульптурами, акторів у традиційних туніках.

Публіка наче заціпилася від подиву. На сцені — суміш українського народного лубка і кубо-футуристичних конструкцій. Декорації динамічні: асиметричні зсуви, злами, лінійні звиви надають постановці напруженого темпу і ритму. На широких сходах звиваються тіла ваханок.

Була тут і південна рослинність — кипариси. Але які! Геометризовані, з умонтованими в них сходниками, на які, наче акробати, видиралися сатири.

Лаконічні форми декорацій відповідали духу первісних ритуалів.

О. Екстер відобразила античність як дитинство людства, ескізи до "Фаміри" були дитинно-фантастичні. Тлом для персонажів слугував насичений синій колір, як на малюнках Ганни Собачко. А грецький стародавній вазопис своєю простотою також схилив художни-

О. Екстер. Іспанський танок. Ескіз до балету Б. Ніжинської. 1920. Гуаш на картоні

цю до кольорового і лінійного лаконізму.

ЇЇ СПЕКТАКЛІ

Наступний спектакль О. Таїрова з декораціями та костюмами О. Екстер — "Саломея" за п'єсою О. Уайльда. Декорації об'ємні, динамічної форми, з ребристими подіумами. Художниця вдається до різких зіставлень вертикальних, горизонтальних, діагональних ліній. Контрасти чорних і червоних кольорів допомагають повніше передати похмурість і хижість царя Ірода.

Костюми перетворюють акторів на живі кольорові скульптури. Але ці скульптури — у новітньому, кубістичному стилі. Їх геометризм підкреслюють фалди, які не лягають природними бганками, а стирчать, ніби вони зроблені з металу чи кольорової фольги. В костюмі Іродіади є щось металево-безжальне. Фалди одягу солдата — ніби продовження його меча і щита.

Спектакль мав величезний успіх. О. Екстер оновлює не лише драму, а й балет. У мансарді на Фундуклеївській вулиці вона проектує костюми до вистав балерини Броніслави Ніжинської, засновниці київської "Танцювальної студії руху". Таких костюмів балетне мистецтво не знало. Спрошені до геометризму, підкреслено гранчасті, вони чи то з епічної минувшини, чи то для майбутніх велетнів. Яке передбачення сучасного спортивного балету!

— Дорогу новому рухові! — проголошували прихильники О. Екстер і Б. Ніжинської. — Відкриймося впливам міста з його пришвидшеним темпом, синкопованим ритмом, прямолінійністю будов, силую і точністю спортивного жесту!

Лаконізмом перейняті ескізи художниці до Шекспірівського "Отелло". Кілька різних за висотою гранчастих паль, чорних з одного боку і жовтогарячих з другого, виструнчилися, як важезний мур феодальної фортеці. Цей мур, ніби гармошка, може розсунутися, або, як пастка, зсунутися. На фоні паль — беззахисні постаті акторів. Соляний, жовтогарячий колір, що несе життя, і чорнота небуття на гранях стовпів означають "бути чи не бути". Суворий упорядкованості двірського етикету відповідають навіть хмарки, білі, але неприродно прямокутні. Вертикалі паль і горизонталі хмар — це композиційний контраст, за допомогою якого підкреслено незатишність, нежиттєвість світу.

Далі буде

Дмитро ГОРБАЧОВ

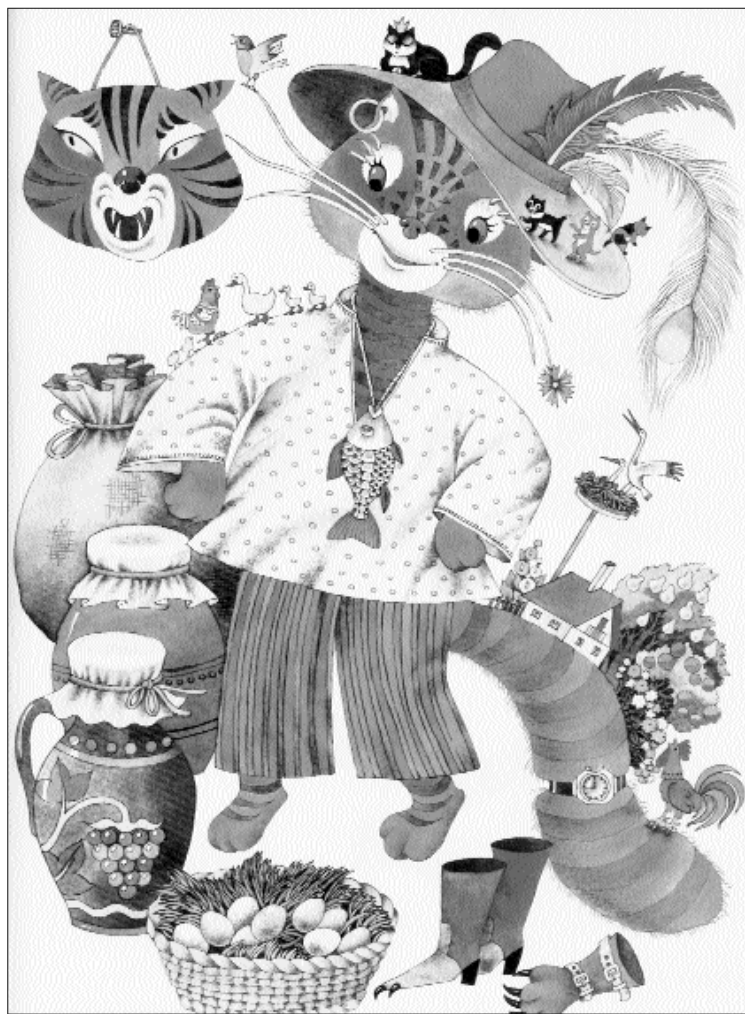
М. Синякова. Єва. 1914. Акварель на папері

Іван СВІТЛИЧНИЙ

КІТ І МИШІ

Що то був за сміх-сміхота,
Як піймали миші Кота!
Як зібралися миші гуртом
Та й вчинили суд над Котом:
— Ой ти, Коте, хижий Котюга,
Бузувір, харциз і катюга!
Очі в тебе злі, завидючі,
Лапи, як граблі, загребучі,
В тебе зуби й пазурі хижі,
Ти гасаєш звіром по хижі,
Ти облазив льох і горище,
В сінях ти розбійником рицеш,
Шастаєш, мов лев, у коморі,
Нишпориш у хаті й надворі.
Жадний, кровожерний, неситий,
Нас, мишей, де втрапиш, їси ти.
Тож нема в нас іншої ради,
Ні тобі жалю, ні пощади:
За твої розбої та згуби
Ми тобі спляємо зуби,
Позрізаємо нігті погані,
Видряпаєм очі захланні,
Наголо обпатраєм вуса
І хвоста до решти відкусим.
Будеш ти, напаснику, знати,
Як невинних занапащати.
Та не був наш Кіт страхопудом.
Руки в боки — став перед судом:

— Ой, жахи мені невимовні!
Аж три короби — всі неповні.
Засудили ви мене строго,
Тільки що мені з суду того?
Що ті похвали! Що ті глузи!
Ви нікчеми всі, боягузи!
Ви скажіть мені, душі ниці,
Де між вами є ті сміливці,
Ті відважники, ті охочі
Повидряпувать мені очі!
Хто обпатрає мені вуса?
Хвоста мого хто відкусить?
Хто поспиліює зуби гострі?
Хто, мізерники шилохвості?
Дармоїди ви! Хлібокради!
Живете з брехні та з неправди.
Ви скажіть мені, душі ниці,
Скільки трощите ви пшениці?
Як нахабно ви, як зухвало
Розкрадаєте масло й сало,
Молоко, вершки та ковбаси?
Переводите всі запаси!
Та за цей крадіж, за облуду
Вас, негідники, я без суду
Всіх, де здибаю, там скараю,
Поки винищу підлу зграю.
Ну, так хто там, де той горластий,
Що погрозами мені хвастав?
Хто накликував смерть Котові?
Гей, давай, виходь! Я готовий! —
Кіт оглянувся, а навколо —
Ні душі тобі. Пусто й голо.
Ох, і сміх то був, сміхота,
Як тікали всі від Кота.

Іван ФРАНКО

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Лисичка з Журавлем дуже заприятелювали. От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості:

— Приходь, Журавлику! Приходь, любчику! Чим хата багата, тим і вгощу.

Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тоненько по тарілці та й поставила перед Журавлем.

— Призволься, не погордуй. Сама варила.

Журавель стук, стук дзьобом — нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже та й лиже кашку, аж поки сама всієї не з'їла. А коли кашки не стало, вона й мовить:

— Вибачай, кумочку, більше не маю чим угощати.

— Спасибі й за те, — пісним голосом промовив Журавель. — А ти б, Лисичко, до мене завтра в гості прийшла.

— Добре, Журавлику, прийду, чому не прийти, — каже Лисичка.

Другого дня приходить Лисичка, а Журавель наварив м'яса, буряків, квасольки, картопельки. Покришив дрібненько, склав у високий глечик з вузькою шийкою та й поставив на столі перед Лисичкою.

— Їж, кумонько. Не погордуй, любя моя, — припрошує Журавель.

Нюхає Лисичка — смачно

пахне. Встромляє голову в глечик — не йде голова. Пробує лапкою — не витягне. Крутиться Лисичка, скаче навколо глечика, а Журавель їсть собі шматочок за шматочком, поки всього не виїв.

— Вибач, любонько, — каже, випорожнивши глечика, — чим хата багата, тим і рада, а більше на цей раз нічого немає.

Розсердилася Лисичка, навіть не подякувала за гостинність. Вона, бачите, думала, що на цілий тиждень наїсться, а тут прийшлося додому йти, облизня спіймавши. Відтоді й зареклася Лисичка з Журавлями приятелювати.

Наталя ЗАБІЛА

ЯСОЧЧИН САДОК

За вікном сьогодні вітер, вітер — аж в кімнаті чути, як гуде. В дитсадок давно пішли всі діти, а маленька Ясочка не йде.

Наша Яся нині трохи хвора, все кахика й носик витира. Застудилась, мабуть, Яся вчора, як ліпила бабу дівтора.

На роботу вже поїхав тато, мама вийшла — й довго щось не чує...

Може, Яся буде сумувати? Може, слізки рясно поте-

чуть? Ні! Ясюня не така вда-лася! — в неї досить іграшок, ляльок. У своїй кімнаті наша Яся улаштує власний дитсадок.

Діти будуть — лялька, та ведмедик, та конячка сіра без сідла, і собачка Бум, така кумедна, що угору вухо підвела.

Ще Ясюня посадила й кішку. А вона стрибнула у куток!..

— Ну й сиди собі сама під ліжком, не візьму тебе у дитсадок!

От усі в кутку біля канапи посідали.

— Тихо! Не шуміть! А чому в ведмедя чорні лапи? Мабуть, вранці їх забув поміть? Зараз я будинок вам збудую із великих татових книжок і обідом добрим нагодою — дам цукерки вам і пиріжок... А тоді візьму цікаву книжку, покажу своє знайоме "О"!

Яся певна, що ведмедик Мишка хоче знати літери давно. Потім Яся хусточку розстеле на вовнянім теплім килим-ку.

— Ну, лягайте, діточки, в постелю! Так і ми спимо у дитсадку! У куточку сплять слухняні діти: і ведмедик з лялькою, і кінь. За віконцем віє вітер, вітер, а в кімнаті тиша і теплінь. От і мама двері відчинила і на руки Ясю підійма.

— Ой, яка ж у мене доня мила, що так добре грається сама!

Лариса КАДИРОВА: «МЕНЕ БОЛИТЬ ТЕ, ЩО ЛЮДИНА КУЛЬТУРИ — ПРИНИЖЕНА, ПОСТАВЛЕНА НА КОЛІНА»

законами, які забезпечували б додаткове фінансування, оскільки місцеві бюджети не спроможні покрити всі необхідні видатки на творчі та господарські потреби театру?

— Звичайно. Цей процес буде успішним і ми матимемо театр тоді, коли, нарешті, почне діяти Закон про меценатство, про культуру, про творчі Спілки.

— Чи не здається вам, що через те, що ухвалені Закони не діють, — гасла про відродження національної культури і духовності стали програвшими?

— Саме через те, що ухвалені Закони не діють, ейфорія з приводу того, що ось ми незалежні, ось тепер..., ось переступимо тільки поріг — і все почнеться: розвиток національної культури, відродження духовності, адже

ми всі гідні цього — ейфорія ця пройшла. І до того часу, поки Україна не стане правовою державою; до того часу, поки в Україні не буде стабільно працювати економіка — говорити про нормальний розвиток культури неможливо. Це настільки все взаємопов'язано, це надзвичайно міцний, абсолютний танDEM: економіка — культура, політика — культура, але перед у ньому, все-таки, веде культура. Від культури залежить економіка: не тільки як вона буде розвиватися, а й культура економіки. Від культури залежить політика, як нас сприйматимуть у світі. Від діячів культури, інтелігентних людей залежить, як будуть у світі говорити про державу: як про інтелігентну, правову з нормальною політикою, з нормальною економікою і дуже високою культурою. Сьогодні, на жаль, наші митці не мають можливості їздити за кордон, а про нас як державу судять по наших політиках, економістах, які там бувають, і по тому, що ми робимо в нашій державі щодо реформ.

Як на мене, розвиток культури, політики, економіки — це взаємний процес, у якому має домінувати народ, з його проблемами, рівнем життя та культурою. Не можна сьогодні говорити: «Я люблю народ», — і нічого для того народу не робити. Нарешті, повинні бути конкретні справи!

— І стосовно культури?..

— Щодо культури, то повинна бути нормальна політика. Паритетна, а не за залишковим принципом, як у радянські часи. Так не може бути.

— Що ви маєте на увазі?

— Я не кажу, що держава має турбуватися... Держава повинна створити належне правове поле для розвитку культури! Закони повинні діяти. Наприклад, якби діяв Закон про меценатство, спонсорство, людині було б вигідно вкладати в культуру гроші. У нас є меценати, є багаті люди. Є, зрештою, люди,

які розуміють, що є для суспільства, нації — культура, і, незважаючи на абсурдність податкової політики, допомагають своїми коштами створювати вистави, влаштовувати виставки, видавати мистецькі альбоми, сплачуючи при цьому податки, що дорівнюють сумі спонсорських пожертв. За що?..

— Сьогодні доводиться чути чимало пропозицій щодо підтримки як театру, так і митців. Чи маєте ви своє бачення цієї проблеми?

— Моя теорія полягає в тому, щоб підтримати тих, хто зберіг нам нашу культуру. Зараз ці люди, можливо, не можуть працювати на повну силу, але їх треба підтримати і бути вдячними за те, що вони зробили, особливо підтримати тих, хто йде за ними і за нами, і які мусять це зрозуміти. Але для того, щоб вони зрозуміли, їм треба створити умови, аби вони не бігали по заробітках, а впливали в мистецький процес, переймаючи фахову майстерність від старших, досвід, дух професії, розвиваючи її так, як вони — молоді — розуміють її відповідно до вимог часу і загальних сучасних мистецьких тенденцій. На жаль, наступності у професії сьогодні немає. А прагматизм у мистецтві ніколи не лікував. Кожен митець має бути прагматичним у якихось своїх планах, але цивілізацію рухають уперед романтики, альтруїсти. Та лише на цих рисах митців розвиток мистецтва не може тривати вічно. Необхідне надійне плече держави...

— Що вас, як актрису, найбільше болить у цій ситуації?

— Мене, взагалі, дуже болить те, що людина культури в нашому суспільстві принижена. Вона поставлена на коліна. Чому?.. Коли мені чиновники кажуть: «Ти актриса європейського рівня, входиш до десятку краєвих актрис Європи», — то мені хочеться їм сказати: «Дайте ж мені відчути це на моїй власній землі, з якої я не хочу їхати. Дайте мені можливість не бігати з однієї роботи на другу, щоб заробити на життя! Адже мусить бути юридична угода між державою і людьми творчих професій чи закон, згідно з яким митець віддає свій талант, дар божий людям, а держава створює юридичні засади для цього. Ясна річ, що стипендія від Президента — це замало. Гранти — це недостатньо. Творча праця, як будь-яка інша, повинна мати ціну. Люди мають почуватися людьми і в культурі, а не бути лише обслуговуючим владу персоналом! Це буде цивілізованим на європейському рівні ставленням держави до людей культури і мистецтва.

— Сьогодні побутує думка, що у нас до митця приходять визнання по смерті або коли він виїздить за межі України. Чому так?

— Знаєте, цей феномен притаманний людській істоті. Про мертвих, зазвичай, погано не говорять. А коли людина раптом іде з життя, лише тоді ми усвідомлюємо її вагу. Це, як не прикро, є в людській істоті, в самій природі людини, а не в ментальності.

— Львівський театр імені Марії Заньковецької й досі асоціюється у театралів з ім'ям актриси Лариси Кадирової, а чим він був і є сьогодні для неї?..

— Львів — це моя окрема людська ніша, яка болить, нагадує про себе, якої я ніколи в житті не зможу позбутися, з якою пов'язане все моє життя із самого першого слова і кроку в мистецтві.

— Чи погоджуєтесь ви з думкою, що «українська культура йде на дно, як «Титанік»?»

— Почитайте листи Сенеки. Він тоді писав те саме: що культура зникає, йде на дно, правда, тоді не було ще «Титаніка». Але існували проблеми батьків і дітей, добра і зла — такі самі. Я читаю його і думаю, наче він про наш час пише. Словом, те, що притаманне людству сьогодні, існувало завжди. Але ми, пройшовши таку біблійну історію, — повинні бути того свідомі. І маємо бути мудримися історією, досвідом і тим, що ми, нарешті, маємо свою державу... То будемо господарями в ній! Треба мати пам'ять не лише про минуле, а й про майбутнє. Себто, ту пам'ять, яка допомагатиме майбутньому, а не тільки звертатися сьогодні до історії і до минулого. Треба акумулювати в собі пам'ять віків, щоб мати майбутнє.

АМАТОРСЬКИЙ, ПРОСВІТНИЦЬКИЙ, НАРОДНИЙ

Самодіяльний аматорський театр в Україні і, зокрема, на Черкащині зародився ще в XIX ст. Це були поодинокі колективи, що діяли в складних умовах всіляких обмежень і заборон. Послаблення цензурних утисків та скасування деяких обмежень для українського театру настало в 1905—1907 рр., тоді ж значно позвинулася діяльність аматорських колективів. Цьому сприяли і новостворені культурно-освітні товариства «Просвіта». Вони рекомендували репертуар для народного театру, запрошували кваліфікованих керівників для аматорів тощо.

Починаючи з 1915 р., ширяться і відроджуються просвітянські товариства і ними ж організовуються театральні гуртки. В нашому краї першим осередком став гурток аматорського театального мистецтва і товариства «Просвіта» в с. Ротмистрівка Смілянського повіту.

Події лютевої революції 1917 р. створили сприятливі умови для національного відродження українського народу. Основною організаційною формою цього руху стають товариства «Просвіта». Вони масово виникають як у губернських містах, так і в глухих українських селах. Їхня діяльність виявлялася в проведенні вистав для громадян, літературних вечорів, лекцій, читань, організації національних хорів, формуванні бібліотек тощо. У багатьох випадках при «Просвітах» створювалися драматичні гуртки.

На Черкащині в 1917—1919 рр. такі гуртки існували в селах В'язівка, Дубіївка, Завадівка, Мліїв, М.-Бузуків, Суботів, Царська Слобода, Шелепухи, м. Городище, м. Черкаси, м. Канів і селах повіту. Відомо, що вистави та музичні вечори просвіт'янами проводилися також в селах Жаботин, Леськи, Мошни, Степанки та інших.

Організація «Просвітою» сотень драматичних гуртків у межах України потребувала об'єднання зусиль в цій справі. Так, уже в жовтні 1917 р. при Генеральному Секретарстві народної Освіти було закладено Театральний Відділ. У листі до голови черкаської Шкільної Ради про це сповіщалося так: «У великих культурних заходах, що полягли на «Просвітах», чільне місце займає народний театр. Допомогати організації таких народних театрів і є перше завдання Театрального відділу».

В переважній більшості засновувалися «Просвіти» і драматичні гуртки вчителями. Вони енергійно взялися за цю патріотичну працю, пробуджуючи національну свідомість у населення. Репертуар вистав складали українська класична драматургія: п'єси «Бувальщина», «Сватання на Гончарівці», «Назар Стодоля», «Перемудрив» та інші. Акторами виступали не лише представники місцевої інтелігенції, а й прості селяни.

Вистави аматорських колективів були платними. Невеличкий прибуток витрачався на просвітні справи та благодійність.

Оскільки клубів на той час в селах не було, то вистави ставилися в школі на тимчасово оздобленій сцені.

Як зазначали ще в той час самі просвіт'яни, труднощами в їхній роботі були: «брак культурних сил», «нестача коштів», «пияцтво і народна темнота». Не сприяла аматорам і політична ситуація в Україні: війна, розруха, зміна влади.

В 1919—1920 рр. На Черкащині установлюється радянська влада. На перших порах більшовики підтримували «Просвіти» і їх діяльність, але згодом почалася їх «советизація». В 1922 р. «Просвіти» були ліквідовані, а разом з ними припинили своє існування і самодіяльні драматичні гуртки, які за п'ять років свого існування стали осередками національно-патріотичного виховання. Але саме цим були несумісними із більшовицькою ідеологією.

Микола ЩЕРБИНА,
кращезнавець,
член товариства «Просвіта»

За розмову подякувала

Жіноча доля... Вона може бути щасливою й не дуже, може повільно нести за течією чи захопити вихор подій. Але легкою вона не буває ніколи. Я не раз пересвідчувалась у цьому, слухаючи розповіді про життя своїх рідних: прабабці, бабусі, матері. У цих історіях не було нічого незвичайного, просто життя, з усіма його проблемами й радощами, горем і щастям. Життя моїх рідних, долі яких, мабуть, схожі на долі сотень інших жінок, і все ж такі неповторні...

Золотокося Феодосія

Мені пощастило знати не тільки свою бабусю, а й прабабцю, яка прожила 85 років. Вона була досить жвавою, усім цікавилась, особливо телевізійними новинами, і дуже любила морозиво. Частенько прабабця давала нам, своїм правнучкам, карбованця і відправляла до магазину за улюбленими ласощами. А потім ми сідали з морозивом на подвір'ї під запашним жасміном і просили:

— Бабусю Феодосіє, розкажи нам казку!

Розповідала нам прабабця Феодосія не казки, а справжні історії свого життя.

Народилася вона наприкінці XIX століття, і побачити їй довелося багато чого. Любила бабусю розповідати нам, як закохався у неї пан:

— Ходили ми з дівчатами прати білизну на річку. Порошку тоді не було — прали золою. ("Як це чорною золою можна прати білизну?" — дивувалися ми, але перебивати бабусину розповідь не наважувалися). Там же в річці й купалися, волосся настоями трав мили. У мене були красиві довгі коси. Сиджу раз на березі, білизну розклала, щоб сохла, сама волосся розчісую. Аж тут їде пан. Побачив мене, зупинився, та й питає:

— Чия ти, дівчино, будеш?

— Герасима-коваля донька, — відповідаю.

Пан нахилився і почав гладити моє золотаве волосся, що сяяло на сонці.

— Ніде такої краси не бачив! — промовив із захопленням. — Поїхали зі мною, дівчино. Будеш жити у маєтку, я куплю тобі гарне вбрання.

Але п'ятнадцятирічна Феодосія на таку пропозицію не погодилася. Батько виховував її досить суворо. А пан, звичайно, не заміж кликав.

Заміж прабабця вийшла вже після Жовтневої революції. Свого прадіда я не застала в живих, але з розповідей бабусі Феодосії знала, що він був людиною сильною і неординарною. Один з перших комуністів у селі, перший голова колгоспу. Прабабця розповідала, як протистояв він обласній владі, коли у голодний 33-й рік прийшли забирати останнє зерно у людей на продподаток. Замість мішків із зерном кинув він тоді до воза свій партквиток. А вже наступного дня прибули "гости" із спецорганів. Прощався він тоді з родиною назавжди. Але якось обійшлося — з півроку просидів в обласному ізоляторі, і відпустили.

У роки Великої Вітчизняної війни дід рятував колгоспне майно, переганяв на схід худобу й техніку (до військової служби він був не придатний за віком). Прабабця ж із трьома доньками залишилася в окупації. Кілька

ПРОСТО ЖИТТЯ

разів їх водили розстрілювати: хотіли дізнатися місцезнаходження партизанів (вважали, що дід з ними). Нелюди-фашисти заводили жінку з дітьми у льох, ставили до стіни, підносили до голови автомат і, клацаючи затвором, починали розпитувати. Вони ж нічого не могли сказати, бо й самі не знали, де батько. Вже після першого такого допиту золотаве волосся красуні Феодосії стало біліше за сніг. Свого чоловіка вона побачила лише наприкінці війни, коли село було звільнене від загарбників.

Бабуся Марія

Марія (моя бабуся) була найстаршою з трьох сестер. Непросто склалася і її доля. Під час окупації її повинні були вивезти до Німеччини. Щоб запобігти цьому, дівчину, якій тільки-но виповнилося 16 років, видали заміж за її ровесника. Ні про яке кохання, чи навіть симпатію, звичайно, не йшлося. Матері домовилися між собою, щоб урятувати таким чином своїх дітей: одружених не забирали до Німеччини.

Бабуся Марія згадувала, як вона після "одруження" хотіла повернутися додому, але староста не дозволив: "Вийшла заміж — живи у чоловіка".

Довелося їй жити у зовсім чужих людей. І хоч так звана "свекруха" жаліла свою молододівку, дуже сумувала Марія за рідною домівкою.

Коли село звільнили від фашистів, чоловік Марії пішов на фронт. Вони не давали один одному ніяких обіцянок, навіть попроситися не довелось. Потрапив Григорій (так звали чоловіка бабусі) до саперного батальйону. Тож воювати йому довелося недовго, лише півроку. Потім важке поранення, рік по госпіталах — і Григорій повернувся до рідного села. Прийшов до Марії і запропонував одружитися по-справжньому. Марія не змогла відмовити герою війни, і, до речі, ніколи не шкодувала про своє рішення.

Дід Григорій був вправним господарем (скалічена рука не заважала цьому), до того ж — кращим гармоністом і дотепником на селі.

Марія Павлівна працювала вчителем у сільській восьмирічці. Робота, яка забирала майже увесь вільний час. Не секрет, що вчитель на селі завжди був найосвіченішою людиною. До нього йшли по науку і пораду не лише школярі, а і їхні батьки. І не дай бог помилитися — не забудуть, не вибачать. Тому й віддавалася своїй роботі до останнього бабуся Марія.

Мама часто розповідає, як вони господарювали удвох з татом, як ходили зустрічати бабусю з пізніх педрад, як, чекаючи її довгими вечорами, співали пісні, яких дід Григорій знав безліч. Одного такого зимового вечора відбулася історія, яку часто пригадувала ба-

буся:

"Приходжу пізно ввечері додому, а там як після землетрусу: пил, крейда, розкидана цегла. В хаті холодне, як надворі, Григорій з Ольгою сидять закутані у ковдри.

— Що трапилось? — питаю.

— Ось, — показують на котеня, — вину-ватець.

— Невже це він усе наробив?

— Ні, звичайно! Ми сиділи, тебе чекали. Несподівано почулося жалісне нявчання, яке з кожною хвилиною ставало все голоснішим. Прислухались уважніше — звуки доносилися з печі, до того ж, з її середини. Вдень, мабуть, кошенятко пригрілося в одному з отворів і заснуло, а коли ввечері піч затопили, вибратися не змогло. Спокійно чекати, поки воно згорить живцем, ми не могли. Батько залив водою вогонь у печі, але котеня не вилазило і продовжувало кричати. Довелося руйнувати піч.

— Нагосподарювали! — тільки й змогла я промовити.

Але сварити їх не стала — життя врятували. А нову піч Григорій сам за два дні змурував, бо майстром був на усі руки".

Історія сім'ї бабусі Марії і діда Григорія починалася не дуже романтично, та всупереч усьому вони прожили щасливе сімейне життя. Не мені судити наскільки сильним було їхнє кохання, але з упевненістю можу сказати, що вони просто не могли існувати одне без одного: навіть пішли з цього світу майже одночасно.

Вірити у власні сили

Мама завжди була серйозною і відповідальною. Інакше й бути не могло. Доки бабуся на роботі, їй доводилося піклуватися про трьох чоловіків: батька і двох молодших братів. Але основною рисою характеру моєї мами є повна незалежність від чужої думки і віра у власні сили.

У школі вона була справжнім лідером. Якось на зборах в одинадцятому класі мама запропонувала після закінчення навчання поїхати всім класом на молодіжне будівництво у Сибір. Більшість проголосувала "за", меншості довелося підкоритися. Батькам вирішили не казати, бо у багатьох з них були зовсім інші плани стосовно майбутнього своїх дітей. І от після випускного вечора, коли батьки думали, що їхні діти зустрічають світанок на мальовничому березі Десни, випускники попрямували на вокзал, де заздалегідь залишили у камері схову свої речі. Квітки та кож були придбані раніше. Коли до приходу потягу залишилось декілька хвилин, несподівано з'явилися схвильовані батьки. Один з "меншості", яка була проти цієї ідеї, в останній момент не витримав і розповів усе своїм батькам, ті повідомили інших. На вокзалі почався справжній переполох, подорож було зривано, а організатор цієї акції вислухала немало "присемних" слів на свою адресу. Але ніхто з однокласників не образився за цю пригоду, маму навіть було обрано комитетним комсоргом класу.

Проявила мама свій незалежний характер і тоді, коли вирішувалося таке важливе питання, як заміжжя. Коли дев'ятнадцятирічна Ольга заявила своїм батькам, що виходить заміж, вони навіть не здогадувалися, що донька з кимось зустрічалася. А дізнавшись про її обранця, скликали на сімейну раду мало не всіх родичів, щоб відмовити від цього хибного кроку.

Чому ж усі були проти цього шлюбу з молодим ставним лейтенантом?

— Його рідня — наші вороги! — в один голос заявили родичі.

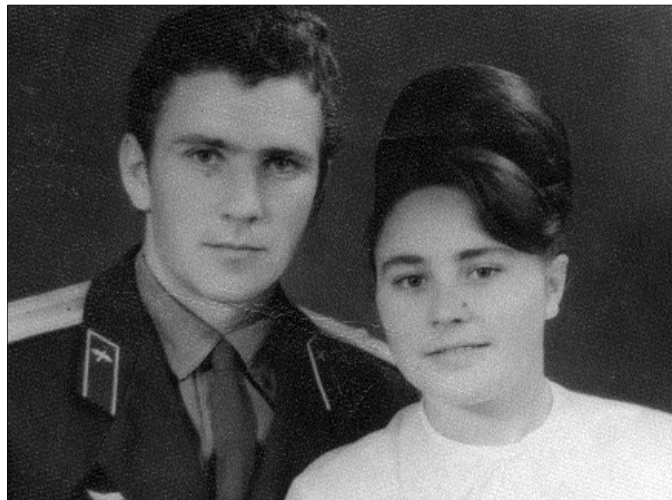
Виявилось, що йдеться про стару "класову" ворожнечу. Родичі нареченого завжди були заможними, дідові Павлу навіть довелося їх "розкуркулювати".

— Але до чого тут ми? — здивувалася мама на це. — Ні я, ні мій майбутній чоловік, навіть не чули про ці сварки!

І весілля відбулося. Мама без вагань розділила незручності життя у військових містечках, мандруючи з чоловіком з одного гарнізону до іншого. Батько теж намагався оточити її такою ласкою і піклуванням, щоб усі незгоди здавалися неважливими і непомітними у порівнянні з його безмежною любов'ю.

Мої батьки завжди були і будуть для мене еталоном справжньої сім'ї, таку любов і повагу одне до одного, повне взаєморозуміння можна побачити далеко не в кожній родині.

На жаль, батько помер дуже рано. У 35

років мама залишилася сама, з нами, двома маленькими доньками. З його смертю зруйнувався весь наш такий добрий, і, здавалося, незмінний світ. Мама встояла. Підняла нас на ноги. Але власну долю більше ні з ким так і не поєднала, залишаючись назавжди вірною своєму першому коханню.

А скільки людей вдячні їй за допомогу! Потрібно когось влаштувати на роботу — до мами, нема де переночувати — будь ласка, до нас. Нікому немає відмови. Я іноді просто дивуюся: як у неї на все це вистачає сил і терпіння?

— Як же не допомогти? — дивується мама. — Якщо це наші родичі! Але це може бути хто завгодно: і однокласники, і колишні однокласники — їй адресу багато хто пам'ятає.

— Колись і вони нам допоможуть, — запевняє мама.

Та вона ніколи нічого ні у кого не попросить, бо завжди покладається на власні сили.

Рід продовжується

Коли переді мною постало питання про вибір професії, я, не вагаючись, після восьмого класу вступила до педагогічного училища. Учителем була моя бабуся, мама й зараз викладає в школі. Та і для мене самої школа стала другою домівкою: досить часто доводилося сидіти за останньою партою, чекаючи маму чи бабусю.

Мені взагалі завжди хотілося бути нехай трохи схожою на жінок нашого роду. Я молю Бога, щоб він дав мені хоч частину їхньої сили і терпіння, їхнього уміння любити і долати численні труднощі, не опускаючи руки у будь-якій ситуації.

Взаємини у своїй сім'ї я теж намагаюся будувати за прикладом своїх рідних, які через усе життя пронесли відданість і любов. Вважаю, що мені це обов'язково вдасться.

Першу перемогу я вже отримала — це моя донечка, яка дісталася мені досить не легко, після довгих років негараздів і поневірянь. Але я вистояла, не відступилася, перемогла і виросла лікарів, і, можливо, саму долю.

Моїй донечці лише три роки. Але вже явно вимальовується характер — сильний і незалежний, як у бабусі Ольги; є в ньому доброта і терпимість прабабусі Марії, а ще у моєї донечки густе золотаве волосся, що дістається у спадок від прапрабабусі Феодосії. Рід продовжується, життя триває.

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ — ВАДИМ СКОМАРОВСЬКИЙ

Вадим Петрович Скомаровський народився 1 червня 1937 року в мальовничому придніпровському селі Балико-Щучинка. Пише переважно для дітей. Видав близько тридцяти збірок віршів, казок, поем для молодших школярів і дошкільнят. Лауреат літературної премії імені Лесі Українки.

Вадим Скомаровський – помітна фігура в колі сатириків і гумористів. Автор дотепних, нерідко з іронічним відтінком, коротких віршів, мініатюр.

Вони й склали основу книги “Трасти і контрасти”, що побачила світ у видавництві “Український письменник” 1999 року. Сьогодні Вадим Скомаровський — гість редакції “Слово Просвіти”.

3 принуки

*Я хоч сповідував правду,
та був зациклений на догмі.
Степан Крижанівський*

Придавлені важким, як брила, пресом,
Творили Ви з принуки, далебі.
А ми ж Вам вірили, добродію професор,
Здається, більше, ніж самим собі.

Хто на черзі?

*Хто після... Римураку,
Герасим'юка, Малковича займе місце
в хрестоматіях з української
літератури для середньої школи?
Олександр Яровий*

Я вже достиг, як ранній овоч,
Та не позбувся душевних мук.
Хто в хрестоматіях?
Малкович,

Герасим'юк і Римурук.
А хто на черзі?
— Андрухович, —
Мені шепнули жартома.
А я ж достиг, як ранній овоч.
Невже дарма? Невже дарма?

Аристократ із гаража

*Олегові Черногузу, авторові роману
“Аристократ із Вапнярки”, частина
тиражу якого не потрапила у продаж.*

Відтоді, як на віковій межі
Заповнив ринок майже кожну шпарку,
Аристократ живе у гаражі
І мріє повернутись у Вапнярку.

Не відчуваючи втоми

*Анатолієві Мойсієнку,
поетові і вченому.*

Не відчуваючи втоми,
Писав химерні паліндрими,
А поки пробивавсь у друк,
Став мудрим доктором наук.

Рішучий крок

*Миколі Сому, відомому поетові,
який понад сорок років тому видав першу
збірку віршів “Йду на побачення”.*

Чи жартома, чи спересердя
Тепер він каже:
— Йду в безсмертя!

Петро Засенко-син Петрів

*Петрові Засенку, авторові
збірки віршів “На ярмарку вітрів”.*

Петро Засенко-син Петрів
Бував на ярмарку вітрів,

Але навряд, щоб свій ужинок
Поет поніс на дикий ринок.

Одверто кажучи

Ведучій української радіостанції.

У Вас така вимова, пані,
Хоч вуха затуляй зарані.

Завжди напоготові!

*Леонідові Горланчу, авторові
збірки віршів “Грозою січене плече”.*

У час тривожний, загадковий,
Коли від скрути аж пече,
Ти все ж підставити готовий
Грозою січене плече.

Не підповзай до Бортняка!

*Анатолієві Бортняку, авторові
збірки віршів “Витверезник для ліриків”.*

“Зелений змію” з буряка,
Не підповзай до Бортняка!
Хай вариво твоє хмільне
Хтось інший зопалу хильне.

Писака

Авторові рекламних оголошень.

Достатньо аркуша тобі,
Фломастера і клею,
Щоб оприлюднить на стовпі
Суцільну ахінею.

Блудний син

Блукав по світу Іваненко,
Забув, яка та мова наша,
І вдома замість: “Мамо, ненько!”
Звернувся до матері:
— Мамаша!

Змахнула потайки сльозину
І гірко усміхнулась мати:
— Відпочивай з дороги, сину,
Та будем вчитись розмовляти.

Мовою конвою

Клене він роки навісні,
Хитає скрушно головою,
Та ті прокльони показні,
Бо сам нерідко уві сні
Говорить мовою конвою.

Чванькові (за Анатолієм Луначарським)

Чванько, тобі здалось уже,
Що ти — сучасний Беранже.
Ти справді — “б”, ти справді — “ж”,
А все-таки не Беранже.

ПІСНЯ ПРО БАЙДУ

“1564 року Дмитро Вишневецький востаннє виступив проти Оттоманської імперії. З армією в 4 тисячі чоловік він зайшов до Молдавії, де якраз точилися міжусобні чвари, але його тут захопили в полон і відправили до Стамбула на страту. За “Хронікою Мартина Бельського”, козацького ватажка скинули з фортечного муру в Галаті на крюк; він провисів на ньому три дні, доки турки, обурені прокльонами, спрямованими проти мусульманської віри, застрелили його із луків. Багато істориків, зокрема Микола Костомаров та Дмитро Яворницький, погоджуються з версією Мартина Бельського і вважають, що розповідь про загибель Вишневецького лягла в основу славетної народної української пісні про “Байду-козака”; інші ж, як, скажімо, Володимир Голобуцький на підставі донесення — не зовсім зрозумілого — французького посла в Стамбулі, стверджують, що Вишневецького задушили і що пісня про Байду не пов'язана з його трагічною смертю...”

За кн.: “Гетьмани України”, К., 1991 р.

УРОЧИСТИЙ ВІЌД ДО КИЄВА

“У вересні 1648 року козацьке військо під Пилявцями знову розгромило 30 000 армію польської шляхти, яка, перелякавшись чутко про наближення великої татарської орди, покинула свої обози. Хмельницький рушив до Львова, обложив місто, взяв викуп. Запорожці дійшли до Замостя, звідки їм відкрився шлях на Варшаву. Але гетьман знову марно простояв місяць, очікуючи виборів нового короля. Ян Казимир прислав Хмельницькому листа і просив його очікувати комісарів, які мали висунути умови миру. Гетьман у грудні урочисто вернувся до Києва, де його зустріли кияни, вище духовництво, дзвонили дзвони, стріляли з гармат. Хмельницького вітали як “нового Мойсея”, що визволив Україну з лядської неволі”.

За кн.: “Гетьмани України”, К., 1991 р.

ТАЄМНИЦЯ

“Тільки надвечір 6 травня домовина Шевченка прибула до Києва на Поділ, у Рождественську церкву...”

Генерал-губернатор категорично заборонив виголошувати промови над прахом поета; поліція розганяла натовп. 7 травня зранку, до Рождественської церкви зібралося народу кілька тисяч: кожен хотів попрощатися з дорогим покійником. “Во время панихиды между народом протиснулась в глубоком трауре дама, положила на гроб поэта терновый венок и удалилась: красноречивее надгробных слов выразила она то, что чувствовал каждый из нас, провожая поэта-страдальца в могилу...” — розповідає М. Чалий. “Это произвело сенсацию, — доповнює ці свідчення М. Білозерський, — полиция убрала этот венок”.

Із кн.: “Т. Г. Шевченко. Біографія”, К., “Наукова думка”, 1984 р.

«ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?»

Не кожному пересічному читачеві відомо, що назву для свого роману Панас Мирний взяв із Кулішевого перекладу Книги Іова. Саме цей афоризм у книзі “Українська афористика” (Київ, видавничий центр “Просвіта”, 2001) чомусь “належить” Панасу Мирному... Йдеться не про докір редактору видання. Питання ставимо і до себе. Кому ж належить афоризм? Іову? Пантелеймону Кулішу? Панасу Мирному?... Пантелеймон Куліш переклав, оживив на мистецькому рівні, Панас Мирний утвердив, унаочнив, спопуляризував...

То кому ж належить цей афоризм?

Думаю, що до подібних афоризмів, а вони в книзі є, доречними були б навіть коментарі.

Безперечно, що книга “Українська афористика” заслуговує на схвальне слово. Це ж уперше в Україні ми спромогли на подібне видання! Передмова до видання доктора мистецтвознавства, професора Вадима Скуратівського “Афоризм — колись і сьогодні” відзначається компетентністю, науковістю і блискучою обізнаністю з матеріалом.

Думаю, що авторам не варто було навіть робити застережень стосовно “недоліків книги”...

Книга вдалася, і таки дуже потрібна книга. Вадим Скуратів-

ський у передмові пише: “Є в цьому національному афористичному Монблані єдине його світоглядне підніжжя, спільне для всіх представлених тут авторів. Від Івана Вишенського до Івана Драча. Від Івана Котляревського до Івана Франка. Від Климентія Зіновієва до Оксани Забужко і Євгена Яценка. Десятки імен. Сотні й сотні афоризмів...” Звісно, що місця для всіх (і часом дуже достойних) мудреців не вистачило, але зерно мудрості — повні ясла. Отож мудрим афоризмом хочеться завершити: “Хай не ревуть воли, як ясла повні!”

Василь ОСАДЧИЙ

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

**Головний редактор
Любов Голота**

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук та Олег Бесський

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30. E-mail: prosvita@iatp.org.ua

Індекс 30617.

Зам. № 3301214.

Наклад 3500.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»